

TÓM TẮT

Tên đề tài: Phân loại tin giả cho Tiếng Việt trong lĩnh vực chính trị

Sinh viên thực hiện: Trần Thế Dân

Số thẻ SV: 102180158 Lớp: 18TCLC_DT2

Theo Cục An ninh mạng và phòng chống tội phạm sử dụng công nghệ cao – Bộ Công an, từ năm 2020 đến năm 2021, công an cả nước đã triệu tập, đấu tranh với hơn 1.800 người, khởi tố xử lý hình sự 21 người, xử phạt vi phạm hành chính 466 trường hợp với số tiền hơn 5 tỷ đồng vì phát tán tin giả.

Vì vậy để có thể góp phần vào công cuộc phát hiện, ngăn chặn tin giả, em đã nghiên cứu về học máy và sâu hơn là học sâu để áp dụng vào việc phân loại tin giả, song song với việc tìm ra được giải pháp tối ưu nhất trong các giải pháp được nghiên cứu.

Đề tài này nghiên cứu về hai phương pháp biểu diễn văn bản Bag-of-words và TF-IDF và hai phương pháp học máy là Naive Bayes và Recurrent Neural Network, cụ thể là tính hiệu quả khi kết hợp hai phương pháp biểu diễn với hai phương pháp học máy trong việc phát hiện tin giả.

Đà Nẵng, ngày ... tháng ... năm 20...
Giảng viên hướng dẫn

TS. Ninh Khánh Duy

[illegible]

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
TRƯỜNG ĐẠI HỌC BÁCH KHOA
KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
Độc lập - Tự do - Hạnh phúc

NHIỆM VỤ ĐỒ ÁN TỐT NGHIỆP

Họ tên sinh viên: Trần Thế Dân

Số thẻ sinh viên: 102180158

Lớp: 18TCLC_DT2

Khoa: Công nghệ thông tin

Ngành: Công nghệ thông tin

1. Tên đề tài đồ án: Phân loại tin giả cho Tiếng Việt trong lĩnh vực chính trị

2. Đề tài thuộc diện: ☐ Có ký kết thỏa thuận sở hữu trí tuệ đối với kết quả thực hiện

3. Các số liệu và dữ liệu ban đầu:

.....
.....
.....

4. Nội dung các phần thuyết minh và tính toán:

- Chương 1: Tổng quan: trình bày tổng quan về nội dung đề tài, xử lý ngôn ngữ tự nhiên và bài toán phân loại văn bản.
- Chương 2: Giải pháp phát hiện tin giả dùng học sâu: trình bày về khái niệm tin giả, học máy, học sâu và giải pháp phát hiện tin giả khi sử dụng học máy và học sâu.
- Chương 3: Triển khai và đánh giá kết quả: trình bày cách cài đặt môi trường, triển khai mã nguồn và các hình ảnh kết quả của chương trình.
- Kết luận: trình bày kết quả đạt được và hướng phát triển trong tương lai.

5. Các bản vẽ, đồ thị (ghi rõ các loại và kích thước bản vẽ):

.....
.....
.....
.....

6. Họ tên người hướng dẫn: Ninh Khánh Duy

7. Ngày giao nhiệm vụ đồ án: .../.../2022

8. Ngày hoàn thành đồ án: .../.../2022

Đà Nẵng, ngày tháng năm 20

Trưởng Bộ môn .....

Người hướng dẫn

LỜI NÓI ĐẦU

Đề tài “Phân loại tin giả cho Tiếng Việt trong lĩnh vực chính trị” đã được hoàn thành. Trong quá trình nghiên cứu và hoàn thiện, em đã nhận được sự hướng dẫn và giúp đỡ nhiệt tình từ các thầy cô, đặc biệt là T.S. Ninh Khánh Duy.

Em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới nhà trường đã tận tình chỉ bảo, góp ý và tạo điều kiện cho em hoàn thành đề tài nghiên cứu một cách tốt nhất.

Em xin cảm ơn T.S. Ninh Khánh Duy, thầy đã ân cần, tận tâm, hết mình hỗ trợ, hướng dẫn, thúc đẩy em trong quá trình thực hiện đề tài.

Trong quá trình thực hiện đề tài tốt nghiệp, em đã cố gắng nỗ lực hết mình, tuy nhiên không tránh khỏi sai sót. Em mong nhận được sự góp ý của thầy cô giáo để đề tài của em được hoàn thiện hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề án trên là công trình nghiên cứu của riêng bản thân mình dưới sự hướng dẫn của T.S. Ninh Khánh Duy. Những nhận định được nêu ra trong đề án cũng là kết quả từ sự nghiên cứu trực tiếp, nghiêm túc, độc lập của bản thân tác giả dựa và các cơ sở tìm kiếm, hiểu biết và nghiên cứu tài liệu khoa học hay bản dịch khác đã được công bố. Đề án vẫn sẽ giúp đảm bảo được tính khách quan, trung thực và khoa học.

Các số liệu và kết quả nghiên cứu được đưa ra trong đề án là trung thực và không sao chép hay sử dụng kết quả của bất kỳ đề tài nghiên cứu nào tương tự. Nếu như phát hiện rằng có sự sao chép kết quả nghiên cứu đề những đề tài khác bản thân tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Đà Nẵng, ngày 14 tháng 12 năm 2022

Sinh viên thực hiện

Trần Thế Dân

MỤC LỤC

TÓM TẮT	i
NHIỆM VỤ ĐỒ ÁN TỐT NGHIỆP	iv
LỜI NÓI ĐẦU.....	i
CAM ĐOAN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC KÍ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT.....	vi
DANH SÁCH BẢNG VÀ HÌNH VẼ.....	vii
MỞ ĐẦU.....	1
Chương 1: Tổng quan	3
1.1. Nội dung của đề tài.....	3
1.2. Tổng quan về xử lý ngôn ngữ tự nhiên	4
<i>1.2.1. Khái niệm.....</i>	<i>4</i>
<i>1.2.2. Các bài toán cơ bản của xử lý ngôn ngữ tự nhiên.....</i>	<i>5</i>
<i>1.2.3. Các bước để xử lý ngôn ngữ tự nhiên.....</i>	<i>6</i>
1.3. Bài toán phân loại văn bản	7
<i>1.3.1. Văn bản.....</i>	<i>7</i>
<i>1.3.2. Biểu diễn văn bản bằng vector đặc trưng.....</i>	<i>8</i>
<i>1.3.3. Phân loại văn bản.....</i>	<i>9</i>
<i>1.3.4. Các bước phân loại .....</i>	<i>11</i>
Chương 2: Giải pháp phát hiện tin giả dùng học sâu.....	12
2.1. Tin giả và phân loại tin giả	12
<i>2.1.1. Tin sai (mis-information).....</i>	<i>13</i>
<i>2.1.2 Tin xuyên tạc, tin dấy mũi (dis-information).....</i>	<i>13</i>

2.1.3 Tin nguy hại (<i>mal-information</i>).....	14
2.2. Học máy nói chung và học sâu nói riêng.....	15
2.2.1. Học máy.....	15
2.2.2. Mạng nơ-ron	16
2.2.3. Học sâu.....	17
2.2.4. Phân loại học sâu	18
2.3. Giải pháp phân loại tin giả dùng học máy và học sâu	19
2.3.1. Tổng quan vấn đề và giải pháp.....	19
2.3.2. Mô hình tổng quát.....	20
2.3.3. Biểu diễn văn bản bằng <i>BoW</i>	21
2.3.4. Biểu diễn văn bản bằng <i>TF-IDF</i>	22
2.3.5. Phân loại văn bản bằng mô hình <i>Naive Bayes</i>	25
2.3.6. Phân loại văn bản bằng mô hình <i>RNN</i>	26
Chương 3: Thực nghiệm và đánh giá.....	31
3.1. Cài đặt môi trường.....	31
3.2. Mô tả dữ liệu.....	33
3.2.1. Nguồn gốc, đặc tính của dữ liệu	33
3.2.2. Tiền xử lý dữ liệu.....	35
3.3. Bag-of-words và TF-IDF kết hợp với Naive Bayes	36
3.3.1. Biểu diễn văn bản bằng <i>Bag-of-words</i>	36
3.3.2. Biểu diễn văn bản bằng <i>TF-IDF</i>	37
3.3.3. Đánh giá.....	38
3.3.4. Phân loại bằng mô hình <i>Multinomial Naive Bayes</i>	38
3.4. Mô hình RNN	41
3.4.1. Vấn đề gặp phải khi biểu diễn văn bản và cách giải quyết.....	41

3.4.2. Xây dựng mô hình RNN	43
KẾT LUẬN	48
TÀI LIỆU THAM KHẢO	49

DANH MỤC KÍ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT

RNN	Recurrent Neural Network
CNN	Convolutional Neural Network
NLP	Natural Language Processing
NB	Naive Bayes
BoW	Bag-of-words
TF-IDF	Term frequency–Inverse document frequency
VAFC	Vietnam Anti Fake-news Center
MLP	Multi Layer Perceptron
LM	Language Modelling
NP	Non-deterministic Polynomial-time
AI	Artificial Intelligence
CFG	Context-free Grammar
CCG	Combinatory Categorical Grammar
DG	Dependency Grammar
LSTM	Long-short Term Memory

DANH SÁCH BẢNG VÀ HÌNH VẼ

Danh sách hình vẽ

Hình 1.1 Ví dụ về các mô hình và ứng dụng của Xử lý ngôn ngữ tự nhiên	5
Hình 1.2. Ví dụ về tách từ và gán nhãn từ loại.....	6
Hình 1.3. Mô hình tổng quát của Phân loại văn bản	11
Hình 2.1. Phân biệt các loại tin giả.....	12
Hình 2.2. Mô hình Mạng nơ-ron	17
Hình 2.3. Môi quan hệ giữa Mạng nơ-ron và Học sâu	17
Hình 2.4. Mô hình tổng quát	21
Hình 2.5. Bag-of-words	21
Hình 2.6. Cách xây dựng nên vector nhị phân của Bag-of-words	22
Hình 2.7. Ví dụ về Naive Bayes	25
Hình 2.8. Mạng nơ-ron thông thường	27
Hình 2.9. Mô hình RNN Many to One	28
Hình 2.10. Mô hình RNN Many to Many	28
Hình 2.11. Mô hình One to Many	29
Hình 2.13. Một khung RNN đơn giản	30
Hình 2.14. Ví dụ một mô hình RNN dự đoán từ	30
Hình 3.1. Các hàm cần import.....	32
Hình 3.2. Cái nhìn tổng quan về dataset.....	33
Hình 3.3. Số lượng của tin thật và tin giả trong dataset	34
Hình 3.4. Word Cloud của tin thật	34
Hình 3.5. Word Cloud của tin giả.....	35
Hình 3.6. Ví dụ 1 đoạn văn bản sau khi được xử lý	36
Hình 3.7. Chạy hàm tiền xử lý 1023 bài báo.....	36
Hình 3.8. Kết quả khi chạy Bag-of-words.....	37
Hình 3.9. Kết quả khi chạy TF-IDF	38
Hình 3.10. Kết quả mô hình NB kết hợp BoW	39
Hình 3.11. Kết quả mô hình NB kết hợp TF-IDF	40
Hình 3.12. Vector một bài báo mẫu	42
Hình 3.13. Trích xuất đặc trưng phù hợp với mô hình.....	43
Hình 3.14. Thiết lập mô hình RNN	44
Hình 3.15. Train mô hình với epochs = 5.....	44
Hình 3.16. Độ chính xác của RNN.....	45

Hình 3.17. Ma trận nhầm lẫn của mô hình RNN	46
---	----

Danh sách bảng

Bảng 3.1. Bảng thông tin của 1 số thư viện được sử dụng	32
Bảng 3.2 .Kết quả sau nhiều lần chạy thử NB kết hợp BoW	39
Bảng 3.3. Kết quả sau nhiều lần chạy thử NB kết hợp TF-IDF.....	40

MỞ ĐẦU

Vì tin giả như một loại virus độc hại, nó xâm nhập, gây rối dư luận, gây rối lòng tin, thậm chí làm khủng hoảng niềm tin. Các thế lực phản động, thù địch và cơ hội chính trị lợi dụng điều này để xuyên tạc, kích động chống phá hòng gây mất ổn định đất nước ta. Vì thế, phải đấu tranh mạnh mẽ để loại bỏ mối hiểm họa thật sự này.

Thông qua đề tài này em muốn nghiên cứu ứng dụng kỹ thuật học máy và sâu hơn là học sâu vào phân loại văn bản tiếng Việt nói chung và tin giả nói riêng. Đưa ra được kết quả thực nghiệm khi so sánh các phương pháp phân loại nhằm chọn ra phương pháp tối ưu nhất. Đồng thời củng cố kho dữ liệu và các công cụ để phục vụ phân loại văn bản Tiếng Việt.

I. Mục đích

- Nghiên cứu mở rộng kiến thức về lập trình Python, kiến thức về trí tuệ nhân tạo, học máy và học sâu.
- Tìm hiểu và thử nghiệm các phương pháp học máy và học sâu vào phân loại văn bản, cụ thể hơn là phân loại tin giả cho Tiếng Việt

II. Ý nghĩa

- Hỗ trợ việc phân loại tin giả cho Tiếng Việt trong lĩnh vực chính trị, qua đó thúc đẩy sự phát triển của đất nước và làm sạch mạng lưới thông tin.

III. Phương pháp thực hiện

- Phương pháp thu thập dữ liệu từ các nguồn tài liệu của các nghiên cứu khoa học, các blog học thuật, các bài viết của các chuyên gia,...
- Phương pháp nghiên cứu toán học để diễn giải cách hoạt động của từng mô hình.
- Phương pháp nghiên cứu định lượng, tổng hợp kết quả để đưa ra sự so sánh giữa các mô hình.

IV. Phạm vi đề tài

Phạm vi đề tài chỉ bao gồm cho tin tức Tiếng Việt trong lĩnh vực chính trị. Phạm vi xoay quanh các phương pháp biểu diễn văn bản Bag-of-words, TF-IDF, Encoding từ và các phương pháp phân loại văn bản Naive Bayes, Recurrent Neural Network.

V. Nhiệm vụ của đề tài

- Tìm hiểu về học máy và học sâu.
- Ứng dụng được học máy và học sâu vào phát hiện tin giả trong phạm vi đề tài.
- Tìm ra phương pháp tối ưu hơn trong các phương pháp được nêu ra trong phạm vi đề tài.

VI. Bố cục đồ án

Đồ án bao gồm các nội dung sau:

Mở đầu

Chương 1: Tổng quan

Chương 2: Giải pháp phát hiện tin giả dùng học máy và học sâu

Chương 3: Thực nghiệm và đánh giá

Kết luận và hướng phát triển.

Chương 1: Tổng quan

1.1. Nội dung của đề tài

Ngày nay, cùng với sự phát triển vượt bậc của khoa học kỹ thuật và công nghệ thông tin đã đem đến cho con người khả năng tiếp cận với tri thức khoa học một cách nhanh chóng, cụ thể như: thư viện điện tử, cổng thông tin điện tử, báo mạng, các ứng dụng tìm kiếm,... Giúp con người thuận tiện hơn trong việc trao đổi, cập nhật thông tin trên toàn cầu thông qua mạng Internet.

Tuy nhiên, ngoài những thông tin hữu ích, chúng ta cũng đã phải gặp những thông tin, bài báo sai lệch, giả dối. Vấn nạn tin giả vì vậy đã trở thành một vấn đề nhức nhối chưa có cách giải quyết triệt để.

Tin giả như một loại virus độc hại, nó xâm nhập, gây rối dư luận, gây rối lòng tin, thậm chí làm khủng hoảng niềm tin. Các thế lực phản động, thù địch và cơ hội chính trị lợi dụng điều này để xuyên tạc, kích động chống phá hòng gây mất ổn định đất nước ta. Vì thế, phải đấu tranh mạnh mẽ để loại bỏ mối hiểm họa thật sự này.

Việc phân loại tin giả hiện nay thường được làm bằng thủ công, tức là chính bằng kiểm duyệt trực tiếp của con người, hay các chuyên gia. Bộ Thông tin và Truyền thông đã mở một cổng trao đổi với tên miền www.tingia.gov.vn, vận hành bởi Trung tâm Xử lý Tin giả Việt Nam (VAFC) dưới sự quản lý của Cục Phát thanh, Truyền hình và Thông tin điện tử. Triết lý hoạt động của trung tâm là “Tin giả do con người tạo ra nên chỉ có duy nhất con người mới có thể nhận biết và xử lý được tin giả.”

Tuy nhiên để tiết kiệm nguồn lực cũng như tận dụng trí tuệ nhân tạo, em đã tìm hiểu về đề tài này. Phương pháp em sử dụng dựa vào phân loại văn bản bằng học sâu. Mục đích là huấn luyện một mô hình để có thể phân loại văn bản tự động. Và qua đó tạo được một kho dữ liệu và các công cụ phục vụ phân loại văn bản Tiếng Việt.

Sử dụng học máy các mô hình liên quan để tăng hiệu quả, tỷ lệ chính xác của bộ phân lớp nói riêng, của đề tài nói chung.

Đề tài của em gồm 3 phần: Phần đầu tiên là tổng quan về vấn đề xử lý ngôn ngữ tự nhiên và bài toán phân loại văn bản. Phần thứ hai là chi tiết, lý thuyết và phương trình của phương pháp học sâu được áp dụng trong đề tài. Phần thứ ba là thực nghiệm, kết quả và đánh giá.

1.2. Tổng quan về xử lý ngôn ngữ tự nhiên

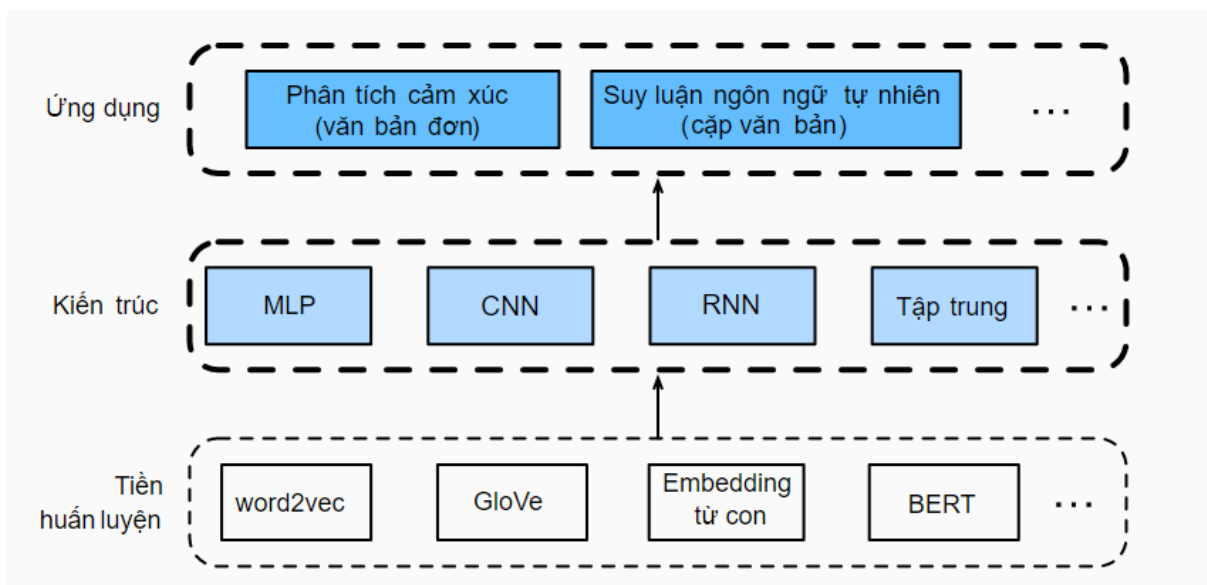
1.2.1. Khái niệm

Xử lý ngôn ngữ tự nhiên là một nhánh của Trí tuệ nhân tạo, tập trung vào việc nghiên cứu sự tương tác giữa máy tính và ngôn ngữ tự nhiên của con người, dưới dạng tiếng nói (speech) hoặc văn bản (text). Mục tiêu của lĩnh vực này là giúp máy tính hiểu và thực hiện hiệu quả những nhiệm vụ liên quan đến ngôn ngữ của con người như: tương tác giữa người và máy, cải thiện hiệu quả giao tiếp giữa con người với con người, hoặc đơn giản là nâng cao hiệu quả xử lý văn bản và lời nói.

Xử lý ngôn ngữ tự nhiên ra đời từ những năm 40 của thế kỷ 20, trải qua các giai đoạn phát triển với nhiều phương pháp và mô hình xử lý khác nhau. Có thể kể tới các phương pháp sử dụng ô-tô-mát và mô hình xác suất (những năm 50), các phương pháp dựa trên ký hiệu, các phương pháp ngẫu nhiên (những năm 70), các phương pháp sử dụng học máy truyền thống (những năm đầu thế kỷ 21), và đặc biệt là sự bùng nổ của học sâu trong thập kỷ vừa qua.

Xử lý ngôn ngữ tự nhiên có thể được chia ra thành hai nhánh lớn, không hoàn toàn độc lập, bao gồm xử lý tiếng nói (speech processing) và xử lý văn bản (text processing). Xử lý tiếng nói tập trung nghiên cứu, phát triển các thuật toán, chương trình máy tính xử lý ngôn ngữ của con người ở dạng tiếng nói (dữ liệu âm thanh). Các ứng dụng quan trọng của xử lý tiếng nói bao gồm nhận dạng tiếng nói và tổng hợp tiếng nói. Nếu như nhận dạng tiếng nói là chuyển ngôn ngữ từ dạng tiếng nói sang dạng văn bản thì ngược lại, tổng hợp tiếng nói chuyển ngôn ngữ từ dạng văn bản thành tiếng nói. Xử lý văn bản tập trung vào phân tích dữ liệu văn bản. Các ứng dụng quan trọng của xử lý văn bản bao gồm tìm kiếm và truy xuất thông tin, dịch máy, tóm tắt văn bản tự động, hay kiểm lỗi chính tả tự động. Xử lý văn bản đôi khi được chia tiếp thành hai nhánh nhỏ hơn bao gồm hiểu văn bản và sinh văn bản. Nếu như hiểu liên quan tới các bài toán phân tích văn bản thì sinh liên quan tới nhiệm vụ tạo ra văn bản mới như trong các ứng dụng về dịch máy hoặc tóm tắt văn bản tự động.

Hình 1.1 Ví dụ về các mô hình và ứng dụng của Xử lý ngôn ngữ tự nhiên

1.2.2. Các bài toán cơ bản của xử lý ngôn ngữ tự nhiên

- **Mô hình hóa ngôn ngữ (Language modelling):** gán một xác suất cho bất kỳ chuỗi từ nào. Về cơ bản, trong bài toán này, ta cần dự đoán từ tiếp theo xuất hiện theo trình tự, dựa trên lịch sử của các từ đã xuất hiện trước đó. LM rất quan trọng trong các ứng dụng khác nhau của NLP, và là lý do tại sao máy móc có thể hiểu được thông tin định tính. Một số ứng dụng của Mô hình hóa ngôn ngữ bao gồm: nhận dạng giọng nói, nhận dạng ký tự quang học, nhận dạng chữ viết tay, dịch máy và sửa lỗi chính tả.
- **Phân loại văn bản (Text classification):** gán các danh mục được xác định trước cho văn bản dựa trên nội dung của nó. Cho đến nay, phân loại văn bản là ứng dụng phổ biến nhất của NLP, được sử dụng để xây dựng các công cụ khác nhau như trình phát hiện thư rác và chương trình phân tích cảm xúc.
- **Trích xuất thông tin (Information extraction):** là tự động trích xuất thông tin có liên quan từ các tài liệu văn bản không có cấu trúc và / hoặc bán cấu trúc. Ví dụ về các loại tài liệu này bao gồm lịch sự kiện từ email hoặc tên của những người được đề cập trong một bài đăng trên mạng xã hội.
- **Truy xuất thông tin (Information retrieval):** làm nhiệm vụ tìm kiếm các tài liệu có liên quan từ một bộ dữ liệu lớn các tài liệu liên quan đến truy vấn do người dùng thực hiện.

- Tác tử phần mềm hội thoại (Conversational agent): thuộc AI hội thoại, liên quan đến việc xây dựng các hệ thống đối thoại mô phỏng các tương tác của con người. Các ví dụ phổ biến về AI hội thoại bao gồm Alexa, Siri, Google Home, Cortana, hay trợ lý ảo ViVi. Các công nghệ như chatbot cũng được hỗ trợ bởi tác tử phần mềm hội thoại và ngày càng phổ biến trong các doanh nghiệp.

- Tóm tắt văn bản (Text summarization): là quá trình rút ngắn một tập hợp dữ liệu để tạo một tập hợp con đại diện cho thông tin quan trọng nhất hoặc có liên quan trong nội dung gốc

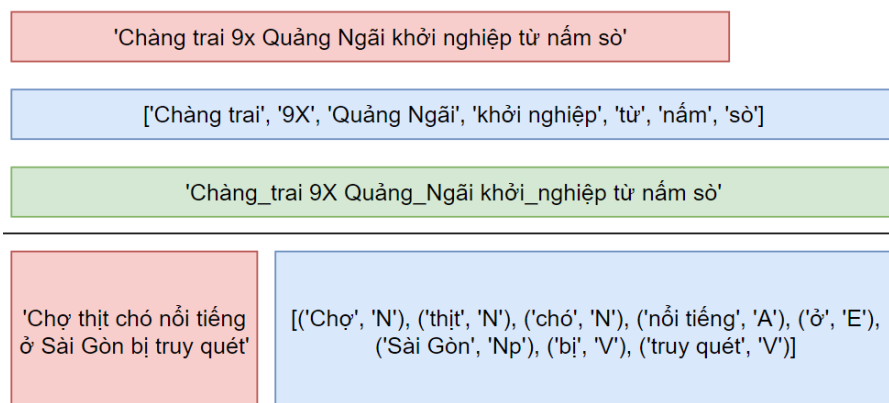
- Hỏi đáp (Question answering): là bài toán xây dựng các hệ thống có thể tự động trả lời cho các câu hỏi do con người đặt ra bằng ngôn ngữ tự nhiên.

- Dịch máy (Machine translation): là một nhánh con của ngôn ngữ học tính toán liên quan đến việc chuyển đổi một đoạn văn bản từ ngôn ngữ này sang ngôn ngữ khác. Một ứng dụng phổ biến của loại này là Google Dịch.

- Mô hình hóa chủ đề (Topic modelling): là một kỹ thuật Học máy không giám sát giúp khám phá cấu trúc chủ đề của một bộ tài liệu lớn. Ứng dụng NLP này là một công cụ khá phổ biến, được sử dụng trên nhiều lĩnh vực khác nhau – như Văn học, và Tin sinh học.

1.2.3. Các bước để xử lý ngôn ngữ tự nhiên

- Phân tích hình vị: là sự nhận biết, phân tích, và miêu tả cấu trúc của hình vị trong một ngôn ngữ cho trước và các đơn vị ngôn ngữ khác, như từ gốc, biên từ, phụ tố, từ loại, v.v. Trong xử lý tiếng Việt, hai bài toán điển hình trong phần này là tách từ (word segmentation) và gán nhãn từ loại (part-of-speech tagging), ví dụ ở Hình 1.2.

Hình 1.2. Ví dụ về tách từ và gán nhãn từ loại

- **Phân tích cú pháp:** là quy trình phân tích một chuỗi các biểu tượng, ở dạng ngôn ngữ tự nhiên hoặc ngôn ngữ máy tính, tuân theo văn phạm hình thức. Văn phạm hình thức thường dùng trong phân tích cú pháp của ngôn ngữ tự nhiên bao gồm Văn phạm phi ngữ cảnh (Context-free grammar – CFG), Văn phạm danh mục kết nối (Combinatory categorial grammar – CCG), và Văn phạm phụ thuộc (Dependency grammar – DG). Đầu vào của quá trình phân tích là một câu gồm một chuỗi từ và nhãn từ loại của chúng, và đầu ra là một cây phân tích thể hiện cấu trúc cú pháp của câu đó.
- **Phân tích ngữ nghĩa:** là quá trình liên hệ cấu trúc ngữ nghĩa, từ cấp độ cụm từ, mệnh đề, câu và đoạn đến cấp độ toàn bài viết, với ý nghĩa độc lập của chúng. Nói cách khác, việc này nhằm tìm ra ngữ nghĩa của đầu vào ngôn từ. Phân tích ngữ nghĩa bao gồm hai mức độ: Ngữ nghĩa từ vựng biểu hiện các ý nghĩa của những từ thành phần, và phân biệt nghĩa của từ; Ngữ nghĩa thành phần liên quan đến cách thức các từ liên kết để hình thành những nghĩa rộng hơn.
- **Phân tích diễn ngôn:** là phân tích văn bản có xét tới mối quan hệ giữa ngôn ngữ và ngữ cảnh sử dụng (context-of-use). Phân tích diễn ngôn, do đó, được thực hiện ở mức độ đoạn văn hoặc toàn bộ văn bản thay vì chỉ phân tích riêng ở mức câu.

1.3. Bài toán phân loại văn bản

1.3.1. Văn bản

Văn bản được hiểu theo nghĩa rộng là một thực thể mang thông tin được ghi bằng ký hiệu ngôn ngữ của con người. Văn bản dùng để lưu trữ, ghi nhận và truyền đạt thông tin từ người này đến người khác. Có nhiều hình thức thể hiện văn bản. Thể hiện được dùng rộng rãi nhất là thể hiện trên giấy như báo giấy, tác phẩm văn học, khoa học kỹ thuật, công văn, khẩu hiệu,... Ngoài ra còn có các thể hiện bằng âm thanh như băng ghi âm, đĩa nghe và thể hiện bằng bản vẽ,... Hiện nay, với sự phát triển của khoa học máy tính, việc lưu trữ hay truyền tải thông tin còn có thể trên các tập tin như “.txt”, “.pdf”, hay “.doc”, “.docx”. Vì vậy những tập tin này cũng có thể được gọi là văn bản. Vì tất cả mọi thông tin, dữ liệu trên máy tính đều được lưu trữ dưới dạng hệ cơ sở nhị phân, nên nghiên cứu này định nghĩa những văn bản thể hiện trên máy tính là “Văn bản số”. Cụ thể hơn, khi các văn bản số được viết bởi ngôn ngữ tiếng Việt thì gọi là “Văn bản số tiếng Việt”

Văn bản có thể được biểu diễn dưới các dạng:

- **Vector:** Là dạng dữ liệu cơ bản nhất. Nó thể hiện đặc tính của một sự vật, sự việc trong một môi trường cụ thể.
- **Danh sách:** Là danh sách dữ liệu hoặc đặc tính được liệt kê của sự vật, sự việc.
- **Tập hợp:** là một tập hợp các dữ liệu.
- **Ma trận:** thường như là một bảng dữ liệu 2 chiều trong đó dữ liệu có thể được xác định khi và chỉ khi biết chính xác số hàng và số cột của dữ liệu đó.
- **Hình ảnh:** hình ảnh được hiểu như một mảng hai chiều, trong đó dữ liệu là các con số như cường độ ánh sáng, màu sắc, điểm ảnh (pixel) của ảnh được số hóa.
- **Video:** là một danh sách các hình ảnh chúng được biểu diễn bởi một mảng 3 chiều để thuận lợi trong việc tính toán, xử lý.
- **Cây hoặc đồ thị:** thể hiện các mối quan hệ giữa các dữ liệu với nhau thông qua các nút của cây hoặc các đỉnh của đồ thị.
- **Xâu lý tự:** là một chuỗi các ký tự.
- **Cấu trúc sơ đồ:** là cấu trúc có thể hỗn hợp của nhiều kiểu dữ liệu khác nhau khi thể hiện một đối tượng nào đó.

1.3.2. Biểu diễn văn bản bằng vector đặc trưng

Bước đầu tiên trong qui trình phân lớp văn bản là thao tác chuyển văn bản đang được mô tả dưới dạng chuỗi các từ thành một mô hình khác, sao cho phù hợp với các thuật toán phân lớp. Thông thường người ta biểu diễn văn bản dưới dạng một véc tơ đặc trưng, cụ thể là véc tơ có trọng số.

Ý tưởng của mô hình này là xem mỗi văn bản $D_i = d_i, i$, trong đó:

- d_i là vector đặc trưng của văn bản và $d_i = \{w_{i1}, w_{i2}, \dots, w_{in}\}$ trong đó n là số lượng đặc trưng, w_{ij} là trọng số (số lần xuất hiện) của đặc trưng thứ j
- i là chỉ số để nhận diện văn bản này

Vấn đề ta cần quan tâm là lựa chọn đặc trưng và số chiều cho không gian vector, chọn bao nhiêu từ, chọn các từ nào, phương pháp chọn ra sao.

Việc lựa chọn phương pháp biểu diễn văn bản để áp dụng vào bài toán phân lớp tùy thuộc vào độ thích hợp, phù hợp, độ đo đánh giá mô hình phân lớp của phương pháp đó sử dụng so với bài toán mà chúng ta đang xem xét giải quyết. Ví dụ nếu văn bản là một trang Web thì sẽ có phương pháp để lựa chọn đặc trưng khác so với các loại văn bản khác.

Khi biểu diễn văn bản dưới dạng véc tơ, ta thấy chúng có các đặc điểm sau:

- Số chiều không gian đặc trưng thường rất lớn. Các văn bản càng dài, lượng thông tin nó đề cập đến nhiều vấn đề thì không gian đặc trưng càng lớn.

- Các đặc trưng độc lập khác nhau, sự kết hợp các đặc trưng này thường không có ý nghĩa trong phân loại.

- Các đặc trưng có tính rời rạc. Véc tơ đặc trưng d_i có thể có nhiều thành phần mang giá trị 0, do đó có nhiều đặc trưng không xuất hiện trong văn bản d_i (nếu chúng ta tiếp cận theo cách sử dụng giá trị nhị phân 0,1 để biểu diễn cho việc có xuất hiện hay không một đặc trưng nào đó trong văn bản đang được biểu diễn thành véc tơ). Tuy nhiên, nếu đơn thuần cách tiếp cận sử dụng giá trị nhị phân 0,1 này thì kết quả phân loại phần nào hạn chế là do có thể đặc trưng đó không có trong văn bản đang xét, nhưng trong văn bản đang xét lại có từ khóa khác với từ đặc trưng nhưng có ngữ nghĩa giống với từ đặc trưng này, do đó một cách tiếp cận khác là không sử dụng số nhị phân 0,1 mà sử dụng giá trị số thực để phần nào giảm bớt sự rời rạc trong véc tơ văn bản.

Hầu hết các văn bản có thể được phân chia một cách tuyến tính bằng các hàm tuyến tính. Như vậy, độ dài của véc tơ là số các từ khóa xuất hiện trong ít nhất một mẫu dữ liệu huấn luyện. Trước khi đánh trọng số cho các từ khóa cần tiến hành loại bỏ các từ dừng. Từ dừng là những từ thường xuất hiện nhưng không có ích trong việc đánh chỉ mục, nó không có ý nghĩa gì trong việc phân loại văn bản. Có thể nêu một số từ dừng trong tiếng Việt như “và”, “là”, “thì”, “như vậy”, ..., trong tiếng Anh như “and”, “or”, “the”, ... Thông thường từ dừng là các trạng từ, liên từ, giới từ.

1.3.3. Phân loại văn bản

Phân loại văn bản là quá trình phân tích và gán một văn bản vào một hay nhiều lớp cho trước nhờ một mô hình phân loại. Mô hình phân loại này được xây dựng dựa

trên một tập hợp các văn bản đã gán nhãn từ trước (đã xác định tên chủ đề trước) gọi là tập dữ liệu huấn luyện. Tập dữ liệu huấn luyện là tập các trang văn bản đã gán nhãn lớp tương ứng từng chủ đề. Quá trình xây dựng tập dữ liệu huấn luyện này thường được thực hiện bằng con người. Sau đó, mô hình được sử dụng để phân loại các trang văn bản chưa gán nhãn.

Bộ phân lớp có thể được xây dựng bằng tay dựa vào các kỹ thuật ứng dụng tri thức (thường là xây dựng một tập các tri thức) hoặc có thể được xây dựng một cách tự động bằng các kỹ thuật học máy thông qua một tập các dữ liệu huấn luyện được định nghĩa trước phân lớp tương ứng. Trong hướng tiếp cận học máy, ta chú ý đến các vấn đề sau:

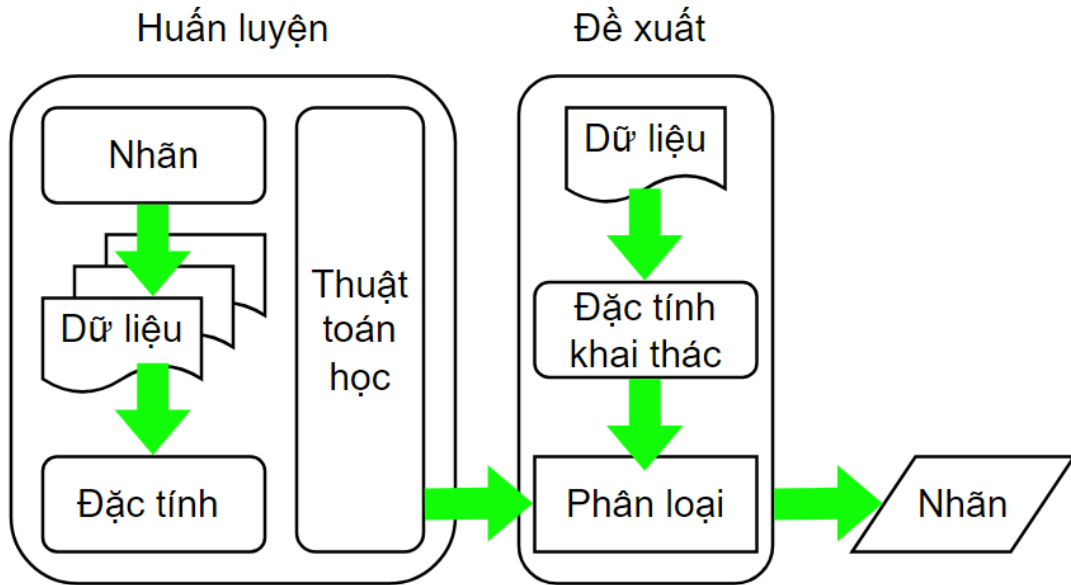
- **Biểu diễn văn bản:** Một văn bản thông thường được biểu diễn bằng một véc tơ trọng số, độ dài của véc tơ là số các từ khóa xuất hiện trong ít nhất một mẫu dữ liệu huấn luyện. Biểu diễn trọng số có thể là nhị phân (từ khóa đó có hay không xuất hiện trong văn bản tương ứng) hoặc không nhị phân (từ khóa đó đóng góp tỷ trọng bao nhiêu cho ngữ nghĩa văn bản).

- **Loại bỏ các từ dừng và lấy từ gốc:** Trước khi đánh trọng số cho các từ khóa cần tiến hành loại bỏ các từ dừng (stop-word). Từ điển Wikipedia định nghĩa: “Từ dừng là những từ xuất hiện thường xuyên nhưng lại không có ích trong đánh chỉ mục cũng như sử dụng trong các máy tìm kiếm hoặc các chỉ mục tìm kiếm khác”.

Thông thường, các trạng từ, giới từ, liên từ là các từ dừng. Tuy nhiên, có thể liệt kê danh sách các từ dừng cho tiếng Việt mặc dù có thể là không đầy đủ. Việc lấy từ gốc và lưu lại các từ phát sinh từ mỗi từ gốc để nâng cao khả năng tìm kiếm được áp dụng cho các ngôn ngữ tự nhiên có chia từ.

- **Tiêu chuẩn đánh giá:** Phân loại văn bản được coi là không mang tính khách quan theo nghĩa dù con người hay bộ phân loại tự động thực hiện việc phân loại thì đều có thể xảy ra sai sót. Tính đa nghĩa của ngôn ngữ tự nhiên, sự phức tạp của bài toán phân loại được coi là những nguyên nhân điển hình nhất của sai sót phân loại. Hiệu quả của bộ phân loại thường được đánh giá qua so sánh quyết định của bộ phân loại đó với quyết định của con người khi tiến hành trên một tập kiểm thử (test set) các văn bản đã gán nhãn lớp trước.

Có nhiều bài toán phân loại văn bản như: phân lớp nhị phân (chỉ cần xác định một văn bản có thuộc một lớp cho trước hay không), phân lớp đa lớp (một văn bản thuộc một lớp nào đó trong danh sách các lớp cho trước), phân lớp đa trị (một văn bản có thể thuộc nhiều hơn một lớp trong danh sách các lớp cho trước).

Hình 1.3. Mô hình tổng quát của Phân loại văn bản

1.3.4. Các bước phân loại

Để tiến hành phân loại văn bản nói chung, ta thực hiện các bước sau:

Bước 1: Xây dựng bộ dữ liệu chủ quan dựa vào tài liệu văn bản đã được phân loại sẵn. tiến hành học cho bộ dữ liệu, xử lý và thu thập được dữ liệu của quá trình học là các đặc trưng riêng biệt cho từng chủ đề.

Bước 2: Dữ liệu cần phân loại được xử lý, rút ra đặc trưng kết hợp với đặc trưng được học trước đó để phân loại và rút ra kết quả.

Dữ liệu đầu vào cho quá trình học máy hay dữ liệu đầu vào để phân loại đều là dạng văn bản đã qua công đoạn tiền xử lí. Công đoạn tiền xử lí này rất quan trọng và cần thiết, nó làm tối ưu hóa dữ liệu trong việc lưu trữ và xử lí. Các công đoạn trong quá trình tiền xử lí văn bản bao gồm: tách từ tiếng Việt, loại bỏ các từ dừng, từ tầm thường. Sau đó, rút trích đặc trưng và biểu diễn văn bản.

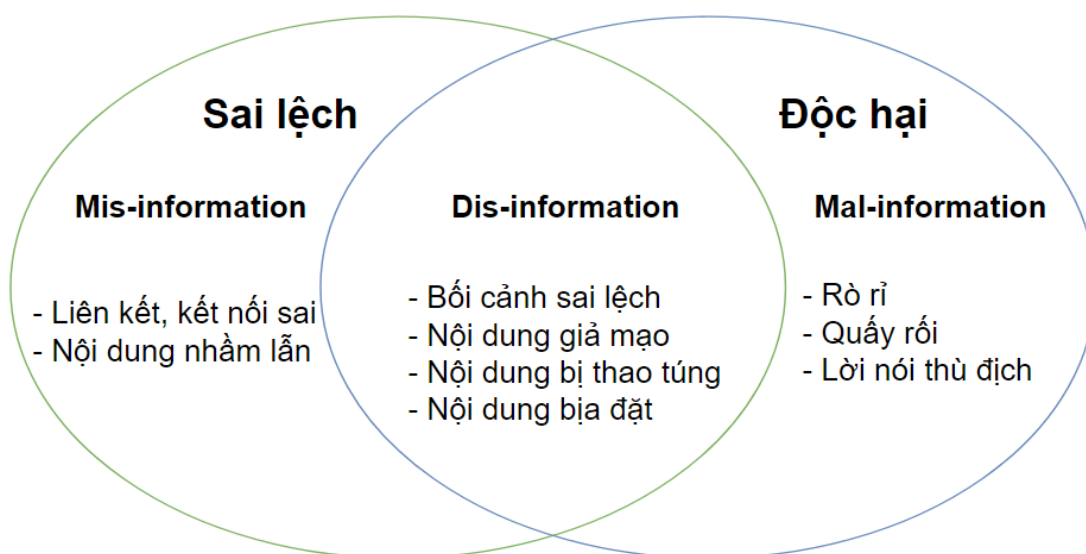
Chương 2: Giải pháp phát hiện tin giả dùng học sâu

2.1. Tin giả và phân loại tin giả

Các ví dụ điển hình của tin giả bao gồm quảng cáo lừa dối (trong kinh doanh và chính trị), tuyên truyền của chính phủ, hình ảnh gốc được chỉnh sửa hoặc sử dụng sai mục đích, tài liệu giả mạo, bản đồ giả mạo, gian lận trên Internet, trang web giả mạo và mục nhập Wikipedia không đúng sự thật, v.v. Tin giả có thể gây ra thiệt hại đáng kể nếu nhiều người tin vào nó. Để giải quyết mối đe dọa này đối với chất lượng thông tin, trước tiên chúng ta cần hiểu chính xác các loại tin giả.

Có nhiều nghiên cứu về phân loại tin giả và tin giả, một trong những báo cáo được tham khảo và trích dẫn nhiều nhất về phân loại tin giả là của Claire Wardle và Hossein Derakhshan. Do đó, họ đưa ra một khung khái niệm mới để kiểm tra tình trạng rối loạn thông tin, xác định ba loại khác nhau: Mis-information, Dis-information và Mal-information. Sử dụng các khía cạnh của tác hại và sai lệch, có thể mô tả sự khác biệt giữa ba loại thông tin sau:

- Mis-information là khi thông tin sai lệch được chia sẻ nhưng không gây hại.
- Dis-information là khi thông tin sai lệch được cố ý chia sẻ để gây hại.
- Mal-information là khi thông tin xác thực được chia sẻ để gây hại, thường là phát tán thông tin một cách thâm lặng nhưng cho nhiều người.

Hình 2.1. Phân biệt các loại tin giả

2.1.1. Tin sai (mis-information)

Những thông tin sai lệch một cách tự nhiên, không chủ đích của người viết, thường đến từ việc hiểu sai vấn đề, không rà soát lỗi chính tả, không kiểm tra lại thông tin.

Trên truyền thông, ta có thể bắt gặp tin sai ở các dạng lỗi sai phạm, tắc trách hay định kiến vô thức của người đưa tin. Đó có thể là lỗi viết sai tên đối tượng của một bài báo, lỗi viết nhầm ngày, địa điểm trong một văn kiện, hay việc chia sẻ một tin sai sự thật với mục đích giúp đỡ nhưng không kiểm chứng nội dung được chia sẻ.

2.1.2 Tin xuyên tạc, tin dấy mũi (dis-information)

Tin xuyên tạc, hay dấy mũi là các loại thông tin cố ý đưa sai sự thật với nhiều kỹ thuật chỉnh sửa hình ảnh, nội dung, số liệu, ngữ cảnh, văn phong... nhằm đạt được mục đích lợi ích cụ thể và để lại những hậu quả nghiêm trọng.

Theo bài đăng trên tạp chí Tia Sáng, trong thực tế, tin xuyên tạc/dấy mũi còn có các phân loại nhỏ hơn. Các phân loại đó là:

- Lời nói dối gây hại (malicious lies): Đây là thông tin sai lệch được tạo ra với mục đích hãm hại một đối tượng cụ thể, nhằm mang lại lợi ích thương mại, cá nhân, hoặc chính trị cho đối tượng lan truyền thông tin. Ví dụ: Lời đàm tiếu vô căn cứ, tin đồn thất thiệt, đả kích các đối tượng chính trị mà không có căn cứ...
- Thông tin, hình ảnh đánh lạc hướng (visual dis-information): Hình ảnh gây hiểu lầm với chức năng tạo dựng câu chuyện sai lệch. Ví dụ: Hình ảnh bị chỉnh sửa, bản đồ giả, hoạ đồ, đồ thị thiếu chuẩn khoa học nhằm tạo nên đánh giá thông tin sai...
- Tin dấy mũi/xuyên tạc đúng (true dis-information): Tin dấy mũi mang tính chất đúng, hoặc nhấn mạnh một phần sự thật, nhưng lại gây hiểu lầm hoặc hiểu sai. Ví dụ: Các bài báo ‘giật tít’ nhằm thu hút chú ý của người xem tin với tiêu đề gây hiểu lầm, các hình thức PR quan hệ công chúng mang tính ‘nhào nặn’ sự thật theo hướng có lợi cho cơ quan và doanh nghiệp.
- Tin dấy mũi/xuyên tạc gây hiệu ứng phụ (side-effect dis-information): Thông tin gây hiểu sai, dù người đưa tin không cố ý lừa lọc người nhận thông tin. Một ví dụ thực tế là trong một nghiên cứu nổi tiếng vào năm 2004, G.S. Halavais của Đại

Học Arizona State University thử nghiệm chèn thông tin sai lệch vào các bài viết trên Wikipedia và đo lường thời gian các thông tin này được phát hiện ra bởi các biên tập viên trên trang này. Thông tin sai lệch đó có thể được xem là tin dấy mũi/xuyên tạc gây hiệu ứng phụ vì G.S. Halvais không cố ý đưa tin giả nhằm lừa lọc người đọc trên Wikipedia.

- Tin dấy mũi/xuyên tạc mang tính thích nghi (Adaptive dis-information): Thông tin sai lệch mang lại lợi ích có hệ thống cho người đưa tin hoặc một đối tượng chính trị xã hội nào đó. Ở các quốc gia dân chủ, truyền thông đại chúng phân chia theo truyền thông và truyền thông cánh hữu; kênh Fox News ở Mỹ thường đưa tin sai lệch theo cách có lợi cho đảng Cộng Hoà (cánh hữu) ở Mỹ. Thông tin sai lệch đó là ví dụ cho tin dấy mũi/xuyên tạc mang tính thích nghi.

- Tin dấy mũi/xuyên tạc vị tha (altruistic dis-information): Thông tin sai lệch với mục đích mang lại lợi ích cho đối tượng tiếp nhận thông tin. Ví dụ: Bác sĩ nói dối bệnh nhân về tình trạng bệnh nhằm giúp bệnh nhân lạc quan hơn, chính phủ lượt bỏ chi tiết về khủng hoảng chính trị, kinh tế, xã hội, nhằm ngăn ngừa hoảng loạn đám đông.

- Tin dấy mũi/xuyên tạc gây bất lợi (detrimental disinformation): Thông tin sai lệch được đưa ra với mục đích cứu vãn một tình thế khác. Ví dụ: Bệnh nhân ngại đưa ra thông tin đúng về sức khỏe của mình (chế độ dinh dưỡng, chế độ tập thể thao, loại thuốc họ đang sử dụng) cho bác sĩ, cung cấp thông tin sai lệch và có thể gây hại cho bản thân.

2.1.3 Tin nguy hại (mal-information)

Đây là thông tin dựa trên hiệu thực nhưng được dùng để gây hại cho một cá nhân, tổ chức hay quốc gia.

Một số ví dụ cho tin nguy hại là tin tiết lộ thiên hướng tính dục của một cá nhân với mục đích phỉ báng, tin tiết lộ đời tư cá nhân của người nổi tiếng không có sự cho phép của người đó, hay tin công kích một đối tượng vì phẫu thuật chuyển giới.

Ta cần phân biệt các thông điệp đúng sự thật với thông điệp không đúng sự thật, những cũng cần phân biệt thông tin đúng sự thật (hoặc chứa một phần sự thật) nhưng lại được sáng tạo, sản xuất hay phân phối bởi “những tác nhân” có ý đồ hủy hoại hơn là phục vụ lợi ích công. Những tin nguy hại như thế - như thông tin có thật nhưng lại xâm

hại đến sự riêng tư của một cá nhân mà không mang lại lợi ích công gì - đi ngược lại chuẩn mực và đạo đức của báo chí.

2.2. Học máy nói chung và học sâu nói riêng

2.2.1. Học máy

Trước khi đến với học sâu chúng ta hãy nhìn sơ lại về học máy. Học máy là một lĩnh vực của trí tuệ nhân tạo liên quan đến việc phát triển các kỹ thuật cho phép các máy tính có thể "học". Học máy là lĩnh vực liên quan nhiều đến thống kê do cả hai lĩnh vực đều tập trung vào việc nghiên cứu để phân tích dữ liệu. Tuy nhiên, học máy có sự khác biệt với thống kê, học máy tập trung vào nghiên cứu sự phức tạp của các giải thuật trong quá trình tính toán, xử lý dữ liệu. Trên thực tế, có nhiều bài toán suy luận được xếp loại là bài toán NP- khó, vì thế một phần của học máy là nghiên cứu sự phát triển các giải thuật suy luận xấp xỉ để có thể xử lý được lớp các bài toán nhị phân một cách tổng quát nhất.

Trên cơ sở đó, người ta phân loại học máy theo hai dạng:

- Học máy dựa trên quy nạp: Máy học phân biệt các khái niệm dựa trên dữ liệu đã thu thập được trước đó. Phương pháp này cho phép tận dụng được nguồn dữ liệu rất nhiều, sẵn có.
- Học máy dựa trên suy diễn: Máy học phân biệt các khái niệm dựa vào các luật. Phương pháp này cho phép tận dụng được các kiến thức chuyên ngành để hỗ trợ học máy

Học máy có nhiều phương pháp khác nhau, như:

- Học có giám sát
- Học không giám sát
- Học bán giám sát
- Học tăng cường
- Học sâu

2.2.2. Mạng nơ-ron

Mạng nơ-ron (Neural Networks) – hay cụ thể hơn là mạng nơ-ron nhân tạo (Artificial Neural Networks ANNs) – bắt chước bộ não con người thông qua một tập hợp các thuật toán. Ở cấp độ cơ bản, mạng nơ-ron có bốn thành phần chính: đầu vào (inputs), weights, bias hoặc threshold và đầu ra (outputs). Tương tự như hồi quy tuyến tính (linear regression), công thức đại số sẽ giống như sau:

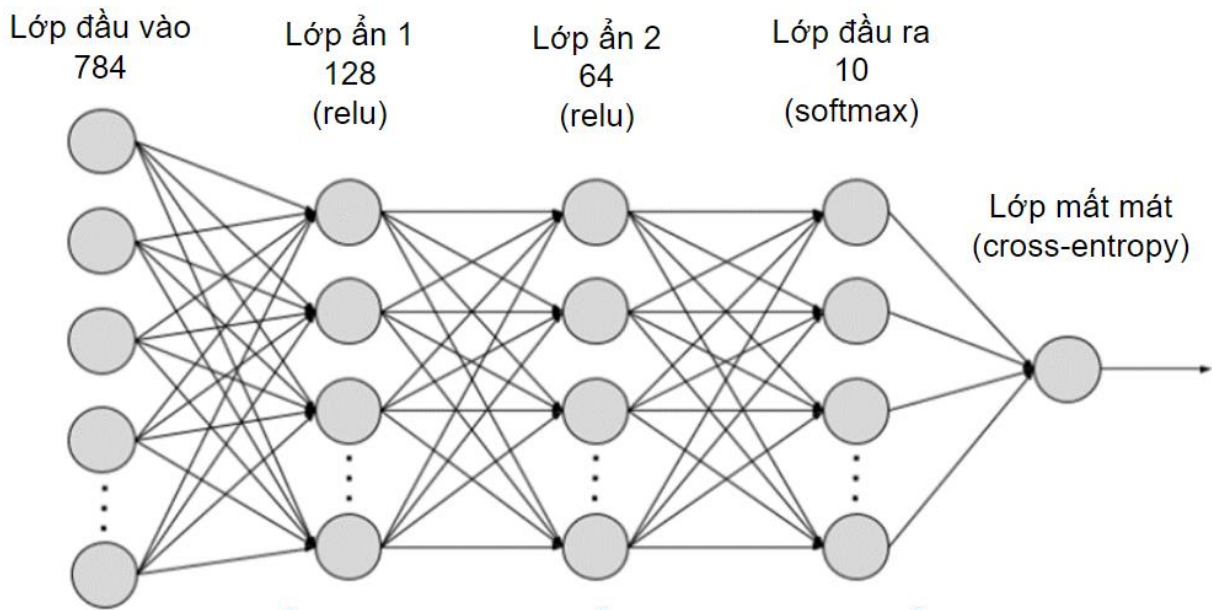
$$\sum_{i=1}^m w_i x_i + bias = w_1 x_1 + w_2 x_2 + w_3 x_3 + bias$$

Một mạng nơ-ron cơ bản bao gồm các nơ-ron nhân tạo liên kết theo 3 lớp:

- Lớp đầu vào: Thông tin từ thế giới bên ngoài đi vào mạng nơ-ron nhân tạo qua lớp đầu vào. Các nút đầu vào xử lý dữ liệu, phân tích hoặc phân loại và sau đó chuyển dữ liệu sang lớp tiếp theo.
- Lớp ẩn: Dữ liệu đi vào lớp ẩn đến từ lớp đầu vào hoặc các lớp ẩn khác. Mạng nơ-ron nhân tạo có thể có một số lượng lớn lớp ẩn. Mỗi lớp ẩn phân tích dữ liệu đầu ra từ lớp trước, xử lý dữ liệu đó sâu hơn và rồi chuyển dữ liệu sang lớp tiếp theo.
- Lớp đầu ra: Lớp đầu ra cho ra kết quả cuối cùng của tất cả dữ liệu được xử lý bởi mạng nơ-ron nhân tạo. Lớp này có thể có một hoặc nhiều nút. Ví dụ: giả sử chúng ta gặp phải một vấn đề phân loại nhị phân (có/không), lớp đầu ra sẽ có một nút đầu ra, nút này sẽ cho kết quả 1 hoặc 0. Tuy nhiên, nếu chúng ta gặp phải vấn đề phân loại nhiều lớp, lớp đầu ra sẽ có thể bao gồm nhiều hơn một nút đầu ra.

Mạng nơ-ron chuyên sâu, hoặc mạng deep learning, có nhiều lớp ẩn với hàng triệu nơ-ron nhân tạo liên kết với nhau. Một con số, có tên gọi là trọng số, đại diện cho các kết nối giữa hai nút. Trọng số sẽ dương nếu một nút kích thích nút còn lại, hoặc âm nếu một nút ngăn cản nút còn lại. Các nút với trọng số cao hơn sẽ có ảnh hưởng lớn hơn lên các nút khác.

Về mặt lý thuyết, mạng nơ-ron chuyên sâu có thể ánh xạ bất kỳ loại dữ liệu đầu vào với bất kỳ loại dữ liệu đầu ra nào. Tuy nhiên, chúng cũng cần được đào tạo hơn rất nhiều so với các phương pháp máy học khác. Chúng cần hàng triệu ví dụ về dữ liệu đào tạo thay vì hàng trăm hoặc hàng nghìn ví dụ mà một mạng đơn giản hơn thường cần.

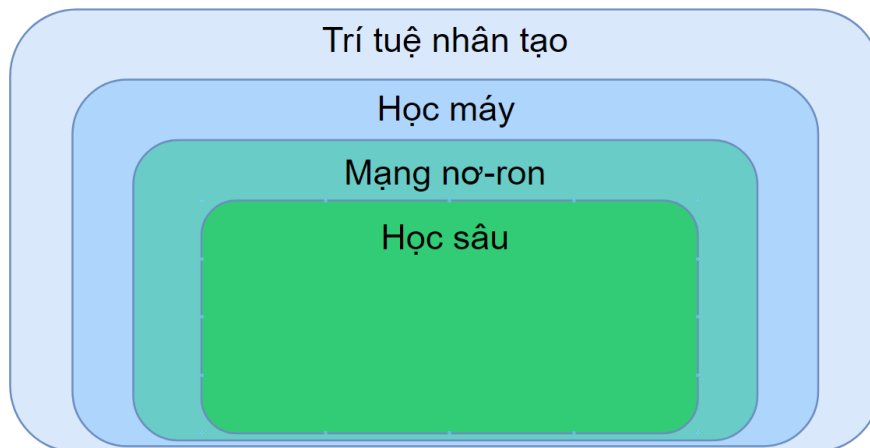

Hình 2.2. Mô hình Mạng nơ-ron

2.2.3. Học sâu

Học sâu (Deep learning) được bắt nguồn từ thuật toán Neural network vốn xuất phát chỉ là một ngành nhỏ của học máy (Machine learning). Học sâu là một chi của ngành máy học dựa trên một tập hợp các thuật toán để cố gắng mô hình dữ liệu trừu tượng hóa ở mức cao bằng cách sử dụng nhiều lớp xử lý với cấu trúc phức tạp, hoặc bằng cách khác bao gồm nhiều biến đổi phi tuyến.

Deep Learning đã giúp máy tính thực thi những việc tưởng chừng như không thể vào 15 năm trước: phân loại cả ngàn vật thể khác nhau trong các bức ảnh, tự tạo chú thích cho ảnh, bắt chước giọng nói và chữ viết của con người, giao tiếp với con người, hay thậm chí cả sáng tác văn, phim, ảnh, âm nhạc.

Hình 2.3. Mối quan hệ giữa Mạng nơ-ron và Học sâu

Deep learning gồm rất nhiều thuật toán và mỗi thuật toán có ứng dụng riêng tùy vào bài toán:

- Linear Regression
- Logistic Regression
- Decision Tree and Random Forest
- Naive Bayes
- Support Vector Machines
- K-Nearest Neighbors
- Principal component analysis (PCA)
- Neural network
- .....

Deep Learning cho phép chúng ta huấn luyện một AI có thể dự đoán được các đầu ra dựa vào một tập các đầu vào. Cả hai phương pháp có giám sát và không giám sát đều có thể sử dụng để huấn luyện.

Khi kết thúc huấn luyện, một hệ thống Deep Learning sẽ có thể đưa ra dự đoán gần như chính xác khi được cung cấp đủ dữ liệu.

2.2.4. Phân loại học sâu

1) Học sâu dành cho phương pháp học không giám sát (unsupervised) hoặc mang tính tổng quát (generative learning) nhằm nắm bắt mối tương quan bậc cao của dữ liệu quan sát hoặc nhìn thấy được cho các mục đích phân tích hoặc tổng hợp mẫu khi không có thông tin về nhãn lớp đích. Đề cập đến tính năng chưa được truyền bá hoặc việc học đại diện trong tài liệu cho danh mục này của các mạng sâu. Khi được sử dụng trong chế độ chi tiết chung, cũng có thể nhằm đặc trưng cho thống kê chung phân phối dữ liệu hiển thị và các lớp liên quan của chúng khi có sẵn và được coi là một phần của dữ liệu hiển thị. Trong trường hợp thứ hai, việc sử dụng quy tắc Bayes có thể biến loại mạng thành một mạng phân biệt để học. Một vài phương pháp có thể kể đến như DBN (Deep belief network), BM (Boltzmann machine), RBM (Restricted Boltzmann machine), DNN (Deep neural network),...

2) Học sâu dành cho phương pháp học có giám sát (supervised) nhằm mục đích cung cấp khả năng phân biệt cho các mục đích phân loại mẫu, thường bằng cách mô tả đặc điểm của các phân phối sau của các lớp được điều kiện dựa trên dữ liệu hiển thị. Dữ liệu nhãn mục tiêu là luôn có sẵn dưới các hình thức trực tiếp hoặc gián tiếp để được giám sát như vậy học tập. Chúng còn được gọi là mạng sâu phân biệt đối xử. Một vài phương pháp có thể kể đến như RNN (Recurrent neural network), CNN (Convolutional neural network), HMM (Hidden Markov Model), CRF (Conditional random fields), TDNN (Time delay neural network),...

3) Học sâu hơn trong đó mục tiêu là phân biệt đối xử được đẩy lên, theo một cách đáng kể, với kết quả của các mạng lưới sâu tổng quát hoặc không được giám sát. Điều này có thể được thực hiện bằng tối ưu hóa tốt hơn hoặc/và chính quy hóa các mạng sâu trong học sâu có giám sát (2). Mục tiêu cũng có thể đạt được khi các tiêu chí không phân biệt đối xử đối với việc học có giám sát được sử dụng để ước tính các thông số trong bất kỳ tầng sâu tạo ra hoặc không được giám sát mạng trong học sâu tổng quát (1) ở trên. Các phương pháp của loại này thường là của hai loại trước (1) và (2) nhưng được sửa đổi để phù hợp với khái niệm trên. Ví dụ như DBN, một mạng sâu của học không giám sát được chuyển đổi và sử dụng làm mô hình ban đầu của DNN để học có giám sát với cùng cấu trúc mạng, được đào tạo riêng biệt hơn nữa hoặc được tinh chỉnh bằng các nhãn được cung cấp. Khi DBN được sử dụng theo cách này được gọi là mô hình DBN-DNN.

2.3. Giải pháp phân loại tin giả dùng học máy và học sâu

2.3.1. Tổng quan vấn đề và giải pháp

Việc phát hiện tin tức giả một cách thủ công thường bao gồm tất cả các kỹ thuật và quy trình mà con người có thể sử dụng để xác minh tin tức. Tuy nhiên, lượng dữ liệu trực tuyến được tạo ra hàng ngày hiện nay là quá nhiều để có thể phân loại bằng phương pháp thủ công. Hơn nữa, thông tin lan truyền trực tuyến quá nhanh khiến việc kiểm tra thủ công nhanh chóng trở nên không hiệu quả và không thực tế. Kiểm tra thủ công gặp khó khăn lớn nhất khi mở rộng quy mô xác minh do khối lượng lớn dữ liệu được tạo ra và nhanh chóng. Vì vậy, nhiệm vụ tự động phát hiện tin giả là một nhu cầu cấp thiết và quan trọng.

Hệ thống phát hiện tin tức giả mạo tự động sẽ giúp xác minh một tin tức là giả hay thật mà không cần sự can thiệp trực tiếp của con người. Có nhiều kỹ thuật và cách tiếp cận khác nhau được sử dụng trong nghiên cứu phát hiện tin tức giả. Các kỹ thuật và cách tiếp cận này phụ thuộc vào quan điểm và mục tiêu theo dõi của nhà phát triển.

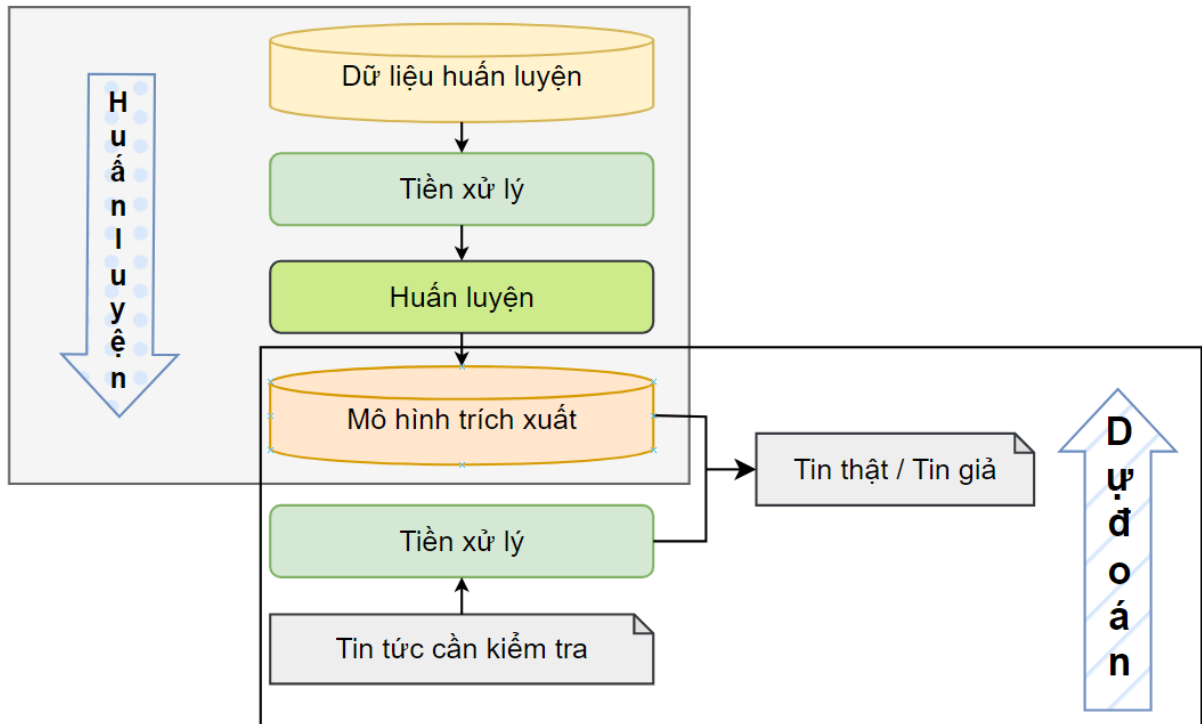
Trong phạm vi của đề tài này, em trình bày giải pháp đề xuất để phát hiện tin giả trên các bài báo viết bằng tiếng Việt và dựa trên kỹ thuật phân loại văn bản bằng học sâu, cụ thể là mô hình RNN.

2.3.2. Mô hình tổng quát

Mô hình chung của cách tiếp cận này như sau:

- Bước đầu tiên trong mô hình này là giai đoạn thu thập dữ liệu để xây dựng bộ dữ liệu đào tạo. Bộ dữ liệu này bao gồm những tin tức đã được dán nhãn là giả hoặc thật. Trong trường hợp học có giám sát, tất cả dữ liệu được sử dụng cho đào tạo phải được gán nhãn, trong trường hợp học bán giám sát, cả dữ liệu được gán nhãn và không được gán nhãn.
- Giai đoạn tiền xử lý cho phép các kỹ thuật xử lý ngôn ngữ tự nhiên được sử dụng để làm sạch dữ liệu, loại bỏ thông tin không hữu ích và đại diện cho dữ liệu.
- Giai đoạn đào tạo cho phép trích xuất các đặc điểm ngôn ngữ cần thiết để tạo ra các mô hình phân loại và nhận dạng nội dung. Trên cơ sở các đặc trưng được trích xuất, thực hiện huấn luyện theo các thuật toán lựa chọn để xây dựng mô hình đặc trưng. Mô hình này sẽ được sử dụng để dự đoán xem một bản tin là giả hay thật.
- Giai đoạn dự đoán có chức năng so sánh các đặc điểm của tin cần xác minh với mô hình đặc trưng được tạo trong giai đoạn huấn luyện để quyết định tin là giả hay thật.

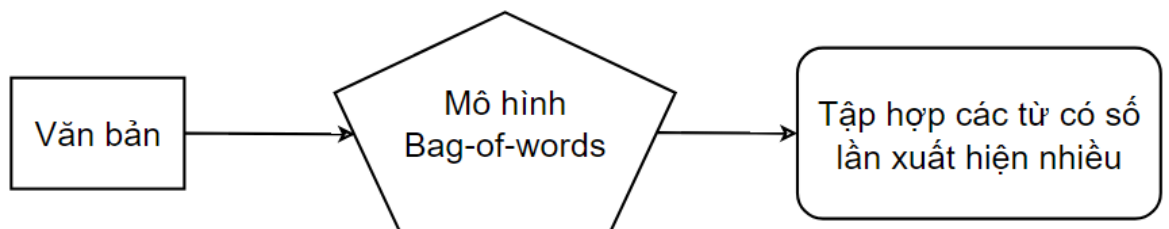

Hình 2.4. Mô hình tổng quát

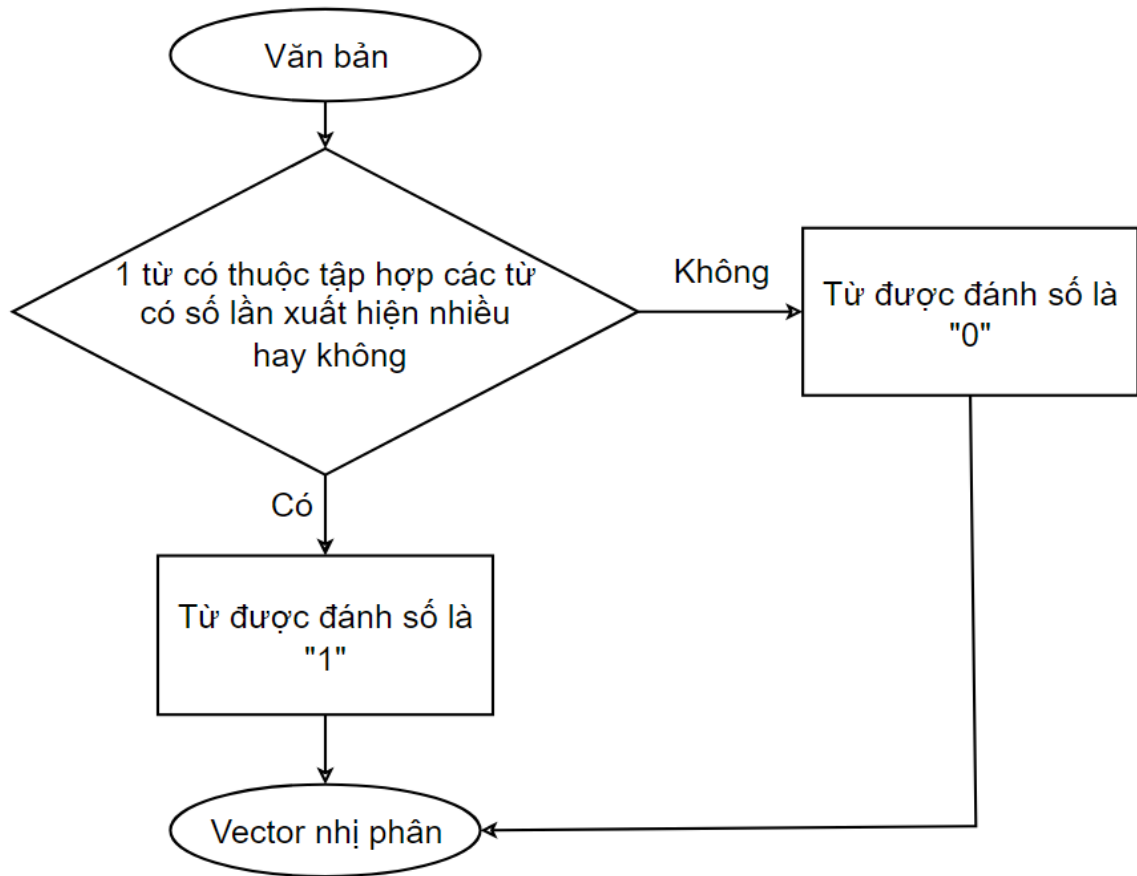
2.3.3. Biểu diễn văn bản bằng BoW

Mô hình BoW (Bag-of-words) là một biểu diễn đơn giản hóa được sử dụng trong xử lý ngôn ngữ tự nhiên và truy xuất thông tin. Trong mô hình này, một tài liệu văn bản được biểu diễn như thể nó là một túi các từ của nó, không tính đến ngữ pháp và trật tự từ mà chỉ giữ tần suất xuất hiện của mỗi từ trong tài liệu. Mô hình Bag-of-words thường được sử dụng trong các phương pháp phân loại tài liệu, trong đó sự xuất hiện của mỗi từ được sử dụng như một đặc điểm để đào tạo một trình phân loại.

Hình 2.5. Bag-of-words

Khi mô hình này được áp dụng để biểu diễn trong văn bản, mỗi từ được biểu thị một số nhị phân phụ thuộc vào việc từ này có thuộc tập hợp các từ có tần số cao hay không. Kết quả là, văn bản đầu vào được biểu diễn bằng vector nhị phân. Thuật toán xác định đặc trưng nhị phân của văn bản được trình bày trong Hình 2.6.

Hình 2.6. Cách xây dựng nên vector nhị phân của Bag-of-words

Hãy xem xét một ví dụ với một tài liệu ngắn: “Strategy Analytics nhận định trong khi Apple có màn hình tương phản nhạt về việc tung ra iPhone X, thì Samsung đã thành công vì đa dạng hóa danh mục điện thoại thông minh của mình, bao gồm dòng Galaxy S hàng đầu và điện thoại thông minh Galaxy A tầm trung. ”. Với giả thiết rằng tập các từ có tần số cao trong dữ liệu bao gồm {điện, điện thoại, thông, minh, Samsung, Apple, Galaxy, iPhone}, thì đặc trưng nhị phân của tài liệu là [0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 1 1 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 1 1 1 1 1 0 0 0]

2.3.4. Biểu diễn văn bản bằng TF-IDF

Trong phần trước em đã nói qua về Bag-of-words để tạo các vector đặc trưng mã hóa có hay không một từ từ tập từ vựng - tập hợp các từ có tần suất cao. Các vector đặc trưng này không mã hóa ngữ pháp, thứ tự từ hoặc tần số của từ. Trục quan là tần suất mà một từ xuất hiện trong tài liệu có thể cho biết mức độ liên quan của tài liệu với từ đó. Một tài liệu dài chứa một lần xuất hiện của một từ có thể thảo luận về một chủ đề hoàn toàn khác với một tài liệu chứa nhiều lần xuất hiện của cùng một từ. Trong phần

này, em sẽ tạo các vector đặc trưng mã hóa tần số của các từ bằng trọng số TF-IDF thay vì sử dụng giá trị nhị phân cho mỗi phân tử trong vector đặc trưng như phần trước.

Trong truy xuất thông tin, TF-IDF (Term Frequency-Inverse Document Frequency), là một thống kê số nhằm phản ánh tầm quan trọng của một từ đối với tài liệu trong một bộ sưu tập hoặc kho ngữ liệu. Nó thường được sử dụng như một yếu tố trọng số trong các tìm kiếm về truy xuất thông tin, khai thác văn bản và mô hình hóa người dùng. Giá trị TF-IDF tăng tỷ lệ thuận với số lần một từ xuất hiện trong tài liệu, nhưng thường được bù đắp bởi tần suất xuất hiện của từ đó trong kho ngữ liệu, điều này giúp điều chỉnh thực tế là một số từ nói chung xuất hiện thường xuyên hơn.

TF – Term Frequency

TF đơn giản chỉ là số lần xuất hiện của từ trong tài liệu

$tf(t,d)$ = sự xuất hiện của từ t trong tài liệu d .

IDF – Inverse Document Frequency

IDF thì phức tạp hơn một chút, dùng để đo độ phổ biến hoặc hiếm của một từ trong tập tài liệu qua đó đo được độ quan trọng của từ đó trong tập tài liệu. Khi tính toán TF, tất cả các thuật ngữ đều quan trọng như nhau, nhưng ta biết có các từ chẳng hạn như các giới từ “có”, “của”,... có thể xuất hiện nhiều lần ở nhiều tài liệu khác nhau, nhưng chúng ít quan trọng trong việc biểu diễn nội dung của tài liệu. IDF được tính như sau:

$$idf(t,D) = \ln \frac{D}{df(d,t)}$$

Với:

D: tổng số tài liệu trong tập tài liệu

$df(d,t)$: là số tài liệu mà từ t xuất hiện

Tuy nhiên nếu từ t không xuất hiện trong tập tài liệu, sẽ dẫn đến phép chia 0, dẫn đến kết quả của TF-IDF sẽ bằng 0 trong mọi trường hợp. Để ngăn chặn điều này, ta sẽ tính IDF như sau:

$$idf(t,D) = \ln \frac{D+1}{df(d,t)+1} + 1$$

TFIDF - Term Frequency-Inverse Document Frequency

$$\text{tf-idf}(t,d,D) = \text{tf}(t,d) * \text{idf}(t,D)$$

Sau đây sẽ là một ví dụ nhỏ cách tính TF-IDF:

Ta có tài liệu

d1: Có một con **mèo** trắng đang nằm trên một con **mèo**, chúng nó thật dễ thương.

d2: Có một con **mèo** trắng đang nằm trên một con chó, chúng nó thật dễ thương.

$$\text{TF}(\text{"mèo"}, d1) = 2 / 17$$

$$\text{TF}(\text{"mèo"}, d2) = 1 / 17$$

$$\text{IDF}(\text{"mèo"}, D) = \ln \frac{2+1}{2} + 1 = 1$$

Vậy nên

$$\text{TF-IDF}(\text{"mèo"}, d1, D) = 2/17 * 1 = 2/17 \quad \text{TF-IDF}(\text{"mèo"}, d2, D) = 1/17 * 1 = 1/17$$

Còn đây là một ví dụ khác:

Hãy xem xét một tài liệu chứa 1000 từ, trong đó từ 'cat' và 'the' xuất hiện lần lượt 100 lần và 500 lần. Tần suất thuật ngữ cho 'cat' và 'the' khi đó lần lượt là 100 và 500.

Bây giờ, giả sử chúng ta có 1 triệu tài liệu và từ "cat" xuất hiện ở 1 nghìn trong số này trong khi từ "the" xuất hiện ở 900 nghìn trong số này. IDF được tính như sau:

$$\text{IDF}(\text{'cat'}, D) = \ln \frac{1000000+1}{1000+1} + 1 = 7,91$$

$$\text{IDF}(\text{'the'}, D) = \ln \frac{1000000+1}{900000+1} + 1 = 1.105$$

Trọng số TF-IDF là tích của các đại lượng này:

$$\text{TF-IDF}(\text{'cat'}, d, D) = 100 * 7.91 = 791$$

$$\text{TF-IDF}(\text{'the'}, d, D) = 500 * 1.105 = 552,5$$

Kết quả là TF-IDF ('cat', d, D) lớn hơn TF-IDF ('the', d, D). Từ 'cat' quan trọng hơn từ 'the' mặc dù từ 'the' xuất hiện thường xuyên.

Các vector TF-IDF kết quả sau đó được chuẩn hóa theo chuẩn Euclide:

$$v_{\text{norm}} = \frac{v}{||v||^2} = \frac{v}{\sqrt{v_1^2 + v_2^2 + \dots + v_n^2}}$$

2.3.5. Phân loại văn bản bằng mô hình Naive Bayes

Naive Bayes là một thuật toán phân lớp được mô hình hoá dựa trên định lý Bayes trong xác suất thống kê:

$$P(y|X) = \frac{P(X|y)P(y)}{P(X)}$$

- $P(y|X)$ gọi là posterior probability: xác suất của mục tiêu y với điều kiện có đặc trưng X .
- $P(X|y)$ gọi là likelihood: xác suất của đặc trưng X khi đã biết mục tiêu y .
- $P(y)$ gọi là prior probability: xác suất xảy ra của mục tiêu y .
- $P(X)$ gọi là prior probability: xác suất xảy ra của đặc trưng X .

Ta có thể thay X bằng các vector đặc trưng, được viết dưới dạng:

$$X = (x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$$

Khi đó đẳng thức Bayes có thể được viết dưới dạng:

$$P(y|x_1, \dots, x_n) = \frac{P(x_1|y)P(x_2|y) \dots P(x_n|y)P(y)}{P(x_1)P(x_2) \dots P(x_n)}$$

Để hiểu hơn về Naive Bayes, em có một ví dụ một mô hình Naive Bayes đơn giản như sau:

	Ids	Text	Label
Training	1	Minh, Hoàng, Minh	so1
	2	Minh, Minh, Trung	so1
	3	Minh, Quốc	so1
	4	Nhật, Thịnh, Minh	so2
Test	5	Minh, Minh, Minh, Nhật, Thịnh	?

Hình 2.7. Dữ liệu ví dụ Naive Bayes

$$\text{Xác suất xuất hiện của nhãn so1 là } P(\text{so1}) = \frac{N_{\text{so1}}}{N} = \frac{3}{4}$$

$$\text{Xác suất xuất hiện của nhãn so2 là } P(\text{so2}) = \frac{N_{\text{so2}}}{N} = \frac{1}{4}$$

$$\text{Xác suất xuất hiện từ } w \text{ trong nhãn so1 là } P(w|\text{so1}) = \frac{\text{count}(w, \text{so1}) + 1}{\text{count}(\text{so1}) + |V|}$$

Trong văn bản 5 ta có 3 từ xuất hiện, nên ta có 3 xác suất của 3 từ trong mỗi loại nhãn là:

$$P(\text{Minh}|so1) = \frac{5+1}{8+6} = \frac{3}{7}$$

$$P(\text{Nhật}|so1) = \frac{0+1}{8+6} = \frac{1}{14}$$

$$P(\text{Thịnh}|so1) = \frac{0+1}{8+6} = \frac{1}{14}$$

$$P(\text{Minh}|so2) = \frac{1+1}{3+6} = \frac{2}{9}$$

$$P(\text{Nhật}|so2) = \frac{1+1}{3+6} = \frac{2}{9}$$

$$P(\text{Thịnh}|so2) = \frac{1+1}{3+6} = \frac{2}{9}$$

Từ đó để xác định nhãn cho văn bản 5, ta sẽ nhân tất cả lại với nhau:

$$P(so1|id5) \text{ là } \frac{3}{4} * \left(\frac{3}{7}\right)^3 * \frac{1}{14} * \frac{1}{14} \approx 0.0003$$

$$P(so2|id5) \text{ là } \frac{1}{4} * \left(\frac{2}{9}\right)^3 * \frac{2}{9} * \frac{2}{9} \approx 0.0001$$

Vậy văn bản số 5 có nhiều khả năng nằm ở loại so1 hơn.

Trong mô hình Naive Bayes, có hai giả thiết được đặt ra:

- Các đặc trưng đưa vào mô hình là độc lập với nhau. Tức là sự thay đổi giá trị của một đặc trưng không ảnh hưởng đến các đặc trưng còn lại.
- Các đặc trưng đưa vào mô hình có ảnh hưởng ngang nhau đối với đầu ra mục tiêu.

Khi đó, kết quả mục tiêu y để $P(y|X)$ đạt cực đại trở thành:

$$y = \operatorname{argmax}_y P(y) \prod_{i=1}^n P(x_i|y)$$

Chính vì hai giả thiết gần như không tồn tại trong thực tế trên, mô hình này mới được gọi là naive (ngây thơ). Tuy nhiên, chính sự đơn giản của nó với việc dự đoán rất nhanh kết quả đầu ra khiến nó được sử dụng rất nhiều trong thực tế trên những bộ dữ liệu lớn, đem lại kết quả khả quan. Một vài ứng dụng của Naive Bayes có thể kể đến như: lọc thư rác, phân loại văn bản, dự đoán sắc thái văn bản, ...

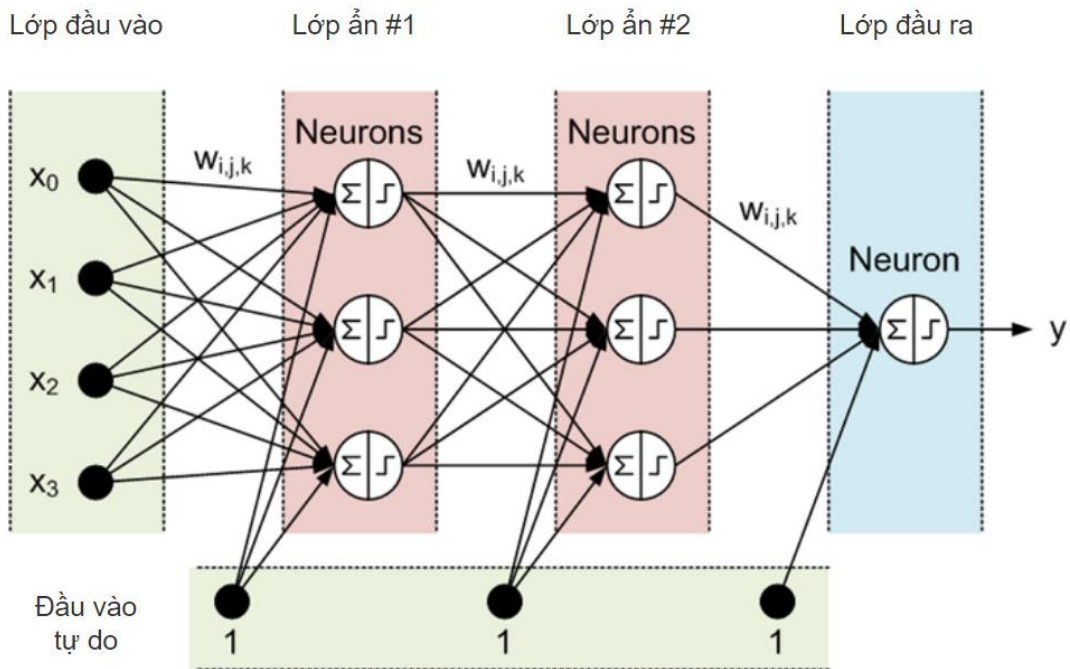
2.3.6. Phân loại văn bản bằng mô hình RNN

Trong phân loại học sâu cho phương pháp học giám sát, có hai thuật toán phổ biến là CNN và RNN, trong khi CNN được sử dụng rất hiệu quả trong việc xử lý ảnh,

thì RNN được áp dụng rất nhiều vào các bài toán NLP vì sự hiệu quả trong từng loại mô hình.

Ý tưởng chính của RNN là sử dụng chuỗi thông tin. Trong mạng nơ-ron truyền thống, tất cả các đầu vào và đầu ra đều độc lập với nhau, nghĩa là chúng không bị mắc xích với nhau. Mô hình này không phù hợp với nhiều vấn đề. Ví dụ: nếu chúng ta muốn đoán từ tiếp theo có thể xuất hiện trong một câu, chúng ta cần biết các từ trước đó xuất hiện lần lượt như thế nào (lặp lại) vì chúng thực hiện cùng một nhiệm vụ cho tất cả các phần tử của một chuỗi có đầu ra phụ thuộc vào các tính toán trước đó, nói cách khác, RNN có khả năng ghi nhớ thông tin đã tính toán trước đó. Về lý thuyết, RNN có thể sử dụng thông tin của một văn bản rất dài, nhưng trên thực tế nó chỉ có thể nhớ được một số bước trước đó.

Để hiểu rõ hơn về RNN, ta cùng nhìn lại mô hình nơ-ron ở Hình 2.8:

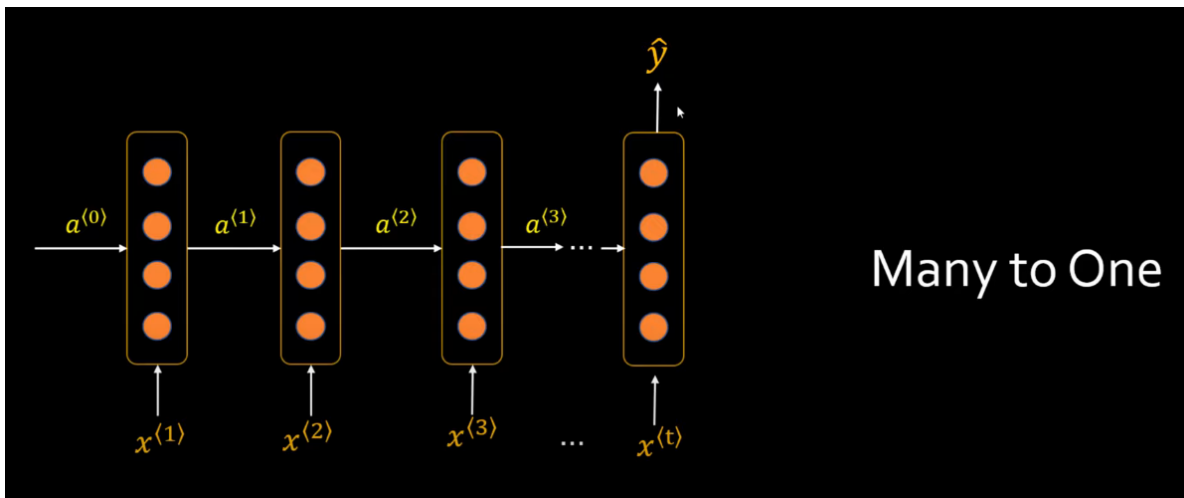

Hình 2.8. Mạng nơ-ron thông thường

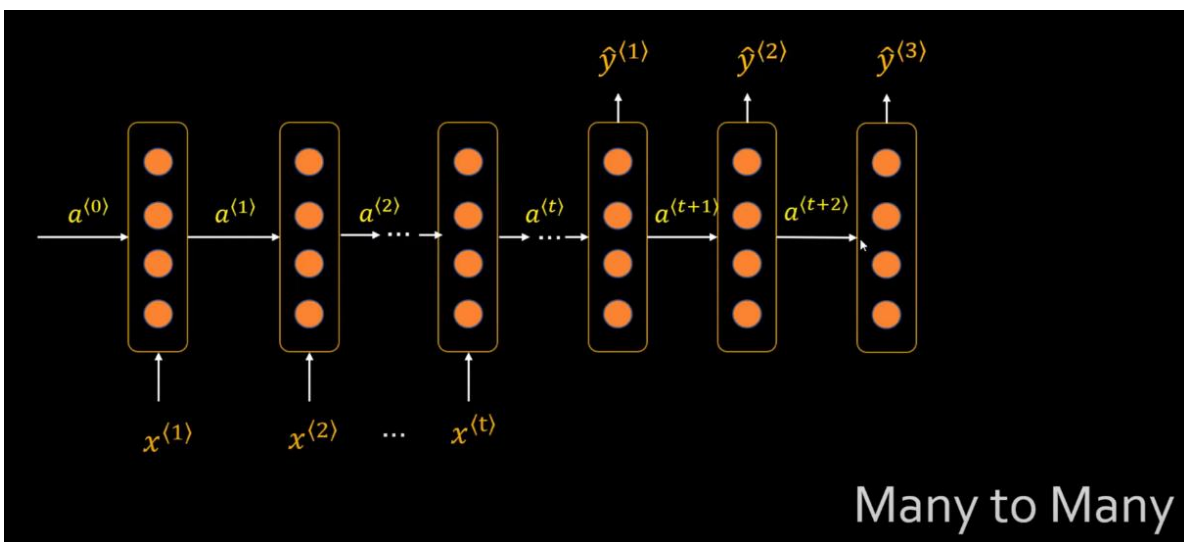
Mạng nơ-ron bao gồm 3 phần chính: Lớp đầu vào, lớp ẩn và lớp đầu ra. Chúng ta có thể thấy rằng đầu vào và đầu ra của mạng nơ-ron này là độc lập với nhau. Vì vậy, mô hình này không phù hợp với các bài toán về chuỗi như mô tả, hoàn thành câu, v.v., bởi vì các dự đoán tiếp theo như từ tiếp theo phụ thuộc vào vị trí của nó trong câu và các từ trước nó.

Vì vậy, RNN ra đời với ý tưởng chính là sử dụng một bộ nhớ để lưu trữ thông tin từ các bước tính toán trước đó để dựa vào đó đưa ra dự đoán chính xác nhất cho bước dự đoán hiện tại.

Có 3 dạng mô hình RNN, được mô tả ở các hình Hình 2.9, Hình 2.10, Hình 2.11 dưới đây:

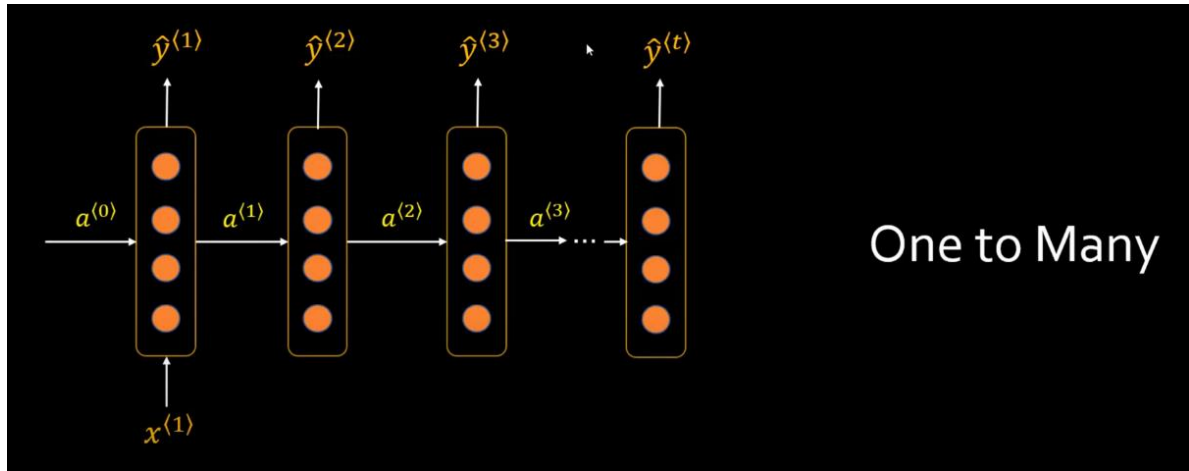

Hình 2.9. Mô hình RNN Many to One

Hình 2.10. Mô hình RNN Many to Many

Hình 2.11. Mô hình One to Many

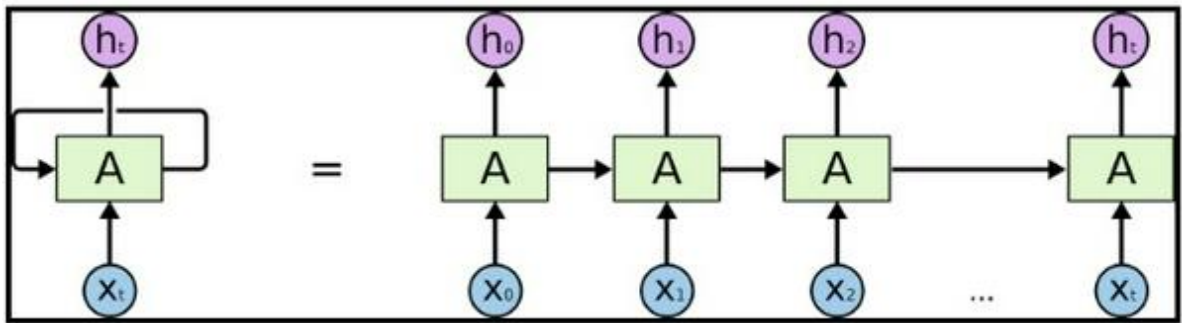
Nếu mạng thần kinh chỉ là lớp đầu vào x đi qua lớp ẩn h và kết quả là lớp đầu ra y với kết nối đầy đủ giữa các lớp. Trong RNN, đầu vào x_t sẽ được kết hợp với h_{t-1} lớp ẩn bởi hàm f_w để tính toán lớp ẩn hiện tại h_t và đầu ra y_t sẽ được tính từ h_t . W là tập hợp các trọng số và nó thu được trong tất cả các cụm, $L_1, L_2, \dots, L_t$ là các hàm mất mát. Như vậy, kết quả từ các lần tính toán trước đã được “ghi nhớ” bằng cách thêm h_{t-1} để tính toán h_t nhằm tăng độ chính xác của các dự đoán hiện tại. Cụ thể, quy trình tính toán được viết dưới dạng toán học như sau:

$$h_t = \tanh(W_{hh}h_{t-1} + W_{xh}x_t)$$

$$y_t = W_{hy}h_t$$

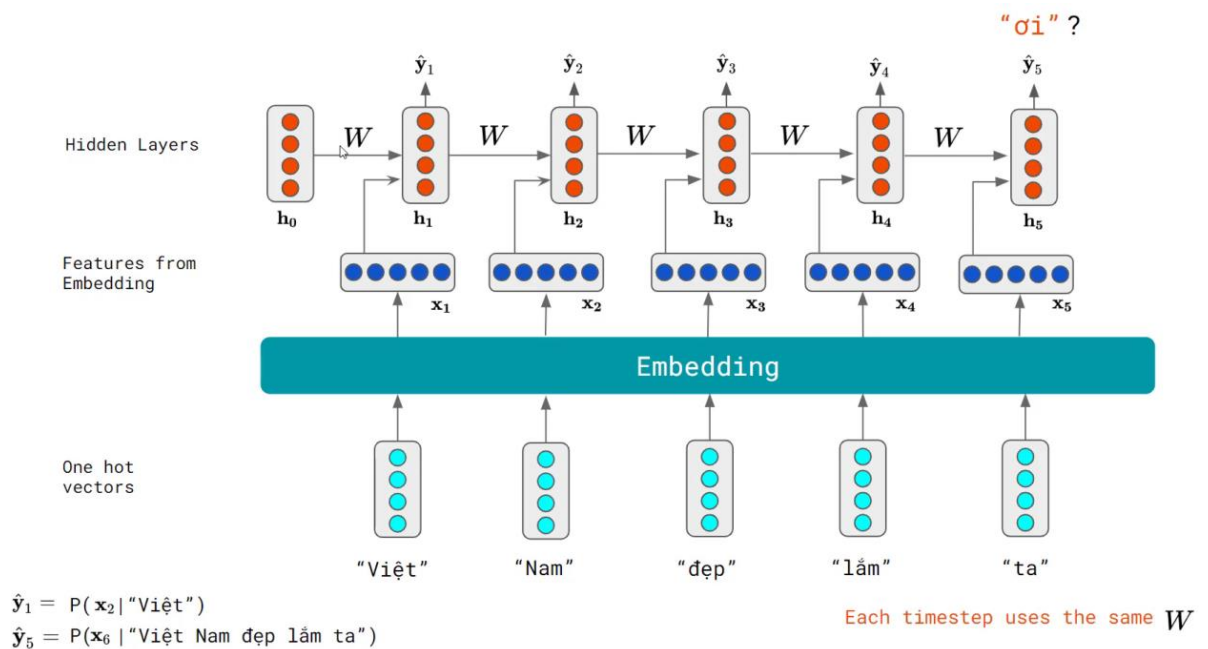
Lúc này, 3 thứ mới xuất hiện: W_{xh} , W_{hh} , W_{hy} . Đối với NN chỉ sử dụng một ma trận trọng số W , đối với RNN nó sử dụng 3 ma trận trọng số cho 2 phép tính: W_{hh} kết hợp với “bộ nhớ trước” h_{t-1} và W_{xh} kết hợp với x_t để tính “bộ nhớ của bước hiện tại” h_t từ đó kết hợp với W_{hy} để tính toán y_t .

Như vậy, RNN là một phương pháp dựa trên nơ-ron chuyên biệt có hiệu quả trong việc xử lý thông tin tuần tự. RNN áp dụng một cách đệ quy một phép tính cho mọi trường hợp của chuỗi đầu vào có điều kiện dựa trên các kết quả đã tính toán trước đó. Các chuỗi này thường được biểu diễn bằng một vector có kích thước cố định được cung cấp tuần tự (từng cái một) cho một đơn vị tuần hoàn. Hình 2.12 minh họa một khung RNN đơn giản bên dưới.

Hình 2.12. Một khung RNN đơn giản

Còn Hình 2.13 là một ví dụ về cách một mô hình RNN dự đoán từ tiếp theo trong câu “Việt Nam đẹp lắm ta ...”

Hình 2.13. Ví dụ một mô hình RNN dự đoán từ

Ưu điểm chính của RNN là khả năng ghi nhớ kết quả của các phép tính trước đó và sử dụng thông tin đó trong tính toán hiện tại. Điều này làm cho các mô hình RNN phù hợp với mô hình phụ thuộc ngữ cảnh trong các đầu vào có độ dài tùy ý để tạo ra một bố cục thích hợp của các đầu vào. RNN đã được sử dụng để nghiên cứu các tác vụ NLP khác nhau như dịch máy, chú thích hình ảnh và mô hình ngôn ngữ, trong số những tác vụ khác.

Chương 3: Thực nghiệm và đánh giá

3.1. Cài đặt môi trường

Sklearn	Scikit-learn là một thư viện máy học phần mềm miễn phí cho ngôn ngữ lập trình Python
Numpy	Numpy là một thư viện lõi phục vụ cho khoa học máy tính của Python, hỗ trợ cho việc tính toán các mảng nhiều chiều, có kích thước lớn với các hàm đã được tối ưu áp dụng lên các mảng nhiều chiều đó
Pandas	Pandas là một thư viện mã nguồn mở, hỗ trợ đặc lực trong thao tác dữ liệu. Đây cũng là bộ công cụ phân tích và xử lý dữ liệu mạnh mẽ của ngôn ngữ lập trình python. Thư viện này được sử dụng rộng rãi trong cả nghiên cứu lẫn phát triển các ứng dụng về khoa học dữ liệu
Seaborn	Seaborn là một trong những thư viện Python được đánh giá cao nhất thế giới được xây dựng nhằm mục đích tạo ra các hình ảnh trực quan đẹp mắt. Nó có thể được coi là một phần mở rộng của Matplotlib vì nó được xây dựng trên đó.
Matplotlib	Để thực hiện các suy luận thống kê cần thiết, cần phải trực quan hóa dữ liệu. Module được sử dụng nhiều nhất của Matplotlib là Pyplot cung cấp giao diện như MATLAB nhưng thay vào đó, nó sử dụng Python và nó là nguồn mở.
Underthesea	Underthesea là một toolkit hỗ trợ cho việc nghiên cứu và phát triển xử lý ngôn ngữ tự nhiên tiếng Việt. Underthesea ra đời vào tháng 3 năm 2017, trong bối cảnh ở Việt Nam đã có một số toolkit khá tốt như vn.vitk, pyvi, nhưng vẫn thiếu một toolkit hoàn chỉnh, mã nguồn mở, dễ dàng cài đặt và sử dụng như các sản phẩm tương đương đối với tiếng Anh như nltk, polyglot, spacy.

Tensorflow	TensorFlow chính là thư viện mã nguồn mở cho Machine Learning nổi tiếng nhất thế giới, được phát triển bởi các nhà nghiên cứu từ Google. Việc hỗ trợ mạnh mẽ các phép toán học để tính toán trong Machine Learning và Deep Learning đã giúp việc tiếp cận các bài toán trở nên đơn giản, nhanh chóng và tiện lợi hơn nhiều.
WordCloud	Một thư viện dùng để trực quan hóa thông tin
BeautifulSoup	BeautifulSoup là thư viện dùng để trích xuất, xử lý thông tin từ file HTML, XML hoặc LXML,... rất hữu ích cho việc tìm kiếm trên web, thường được sử dụng để crawl hoặc tiền xử lý dữ liệu.

Bảng 3.1. Bảng thông tin của 1 số thư viện được sử dụng

Chương trình được chạy trên ngôn ngữ python3...

Để cài đặt cái thư viện cần thiết. Tất cả đã được tổng hợp lại trong file requirement.txt. Ta có thể bật terminal lên và gõ “*pip install -r requirement.txt –user*”

Và sau đó tiếp tục import các hàm của các thư viện

```
import re
import pandas as pd
import numpy as np
import seaborn as sns
import nltk

import matplotlib.pyplot as plt
import tensorflow as tf

from bs4 import BeautifulSoup
from wordcloud import WordCloud
from underthesea import text_normalize
from underthesea import word_tokenize
from vi_stop_words import STOP_WORDS
from vi_spec_chars import SPEC_CHARS

from sklearn.feature_extraction.text import CountVectorizer, TfidfVectorizer
from sklearn import metrics
from sklearn.metrics import accuracy_score, confusion_matrix
from sklearn.model_selection import train_test_split
from sklearn.naive_bayes import MultinomialNB

from tensorflow.keras.models import Sequential, Model
from tensorflow.keras.preprocessing.sequence import pad_sequences
from tensorflow.keras.preprocessing.text import one_hot, Tokenizer
from tensorflow.keras.layers import Dense, Flatten, Embedding, Input, LSTM, Conv1D, MaxPool1D, Bidirectional
```

Hình 3.1. Các hàm cần import

3.2. Mô tả dữ liệu

3.2.1. Nguồn gốc, đặc tính của dữ liệu

Dữ liệu là các bài báo chủ đề chính trị được lấy từ các trang báo Tiếng Việt ở các trang uy tín như thanhnien.vn, dantri.com.vn, vnexpress.net, tuoitre.vn, v.v.,... và từ các trang không uy tín như viettan.org, thoibao.de, v.v.,... Dữ liệu thu thập được có các thông tin như nguồn, link bài báo, thời gian đăng tin, tiêu đề, nội dung và nhãn.

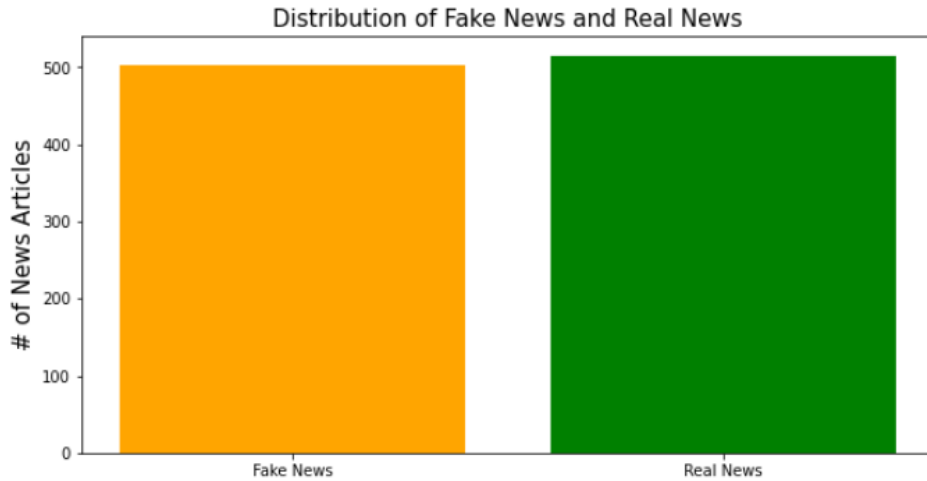
Việc gán nhãn các bài báo được thực hiện thủ công, nhưng hầu hết các bài báo đến từ các trang mạng uy tín đều được gán nhãn 1 (thật), còn đối với các bài báo từ các trang không uy tín thì sẽ được kiểm tra thủ công và đưa ra kết luận. Bởi vì tin giả thì ngay cả con người cũng khó mà phân biệt, nên việc gán nhãn thủ công tốn rất nhiều thời gian và công sức. Vì vậy em chỉ có thể tổng hợp được hơn một nghìn bài báo, cụ thể là 1015 bài báo, trong đó có 515 bài báo được gán nhãn 1 (thật) và 500 bài báo được gán nhãn 0 (giả).

nguồn	link	tz_dang_tin	tiêu_de	nội_dung	nhãn
binhluan.biz	http://binhluan.biz/thu-tuong-abe-cui-dau-xin-loi-vi-hanh-dong-phi-the-tl	9/25/2018 23:13	Thủ tướng Abe cúi đầu xin lỗi vì hành động Theo Sankei Sports, sáng nay Thủ tướng Nhật Bản Shinzo Abe công khai gi		1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/dang-cong-san-viet-nam/bo-mat-that-cua-ta-dz	1/30/2018 19:28	Bộ mặt thật của Tạ Dzu	Đất nước đã bước sang một mùa xuân mới, với niềm hân hoan, phấn khởi	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/dang-sau-su-xuyen-tac-vu-an-tham-nhungs	1/30/2018 19:39	Đằng sau sự xuyên tạc vụ án tham nhũng	Ngày sau khi Tòa án nhân dân Thành phố Hà Nội tuyên án Đinh La Thăng,	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/quan-doi-nhan-dan-viet-nam/apvn-dang-sau-lu	1/30/2018 19:47	APVN – Đằng sau luận điệu đòi xây dựng	Thời gian gần đây, trên một số trang báo điện tử của một số tổ chức phản	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/vach-tran-am-muu-cua-nguyen-tu	1/31/2018 9:17	Vạch trần âm mưu của Nguyễn Tường Thụ Gần đây, Nguyễn Tường Thụ tung lên trang Blog RFA bài viết với tiêu đề “		1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/thien-lam-ke-tan-cung-cua-duoi-di	1/31/2018 9:45	Thiên Lâm – kẻ tận cùng của “dưới đây liếm Thiết nghĩ dùng cụm từ “dưới đây liếm s	“mở đầu bài viết của Thiết	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/quan-doi-nhan-dan-viet-nam/bo-mat-that-cua-i	1/31/2018 10:03	Bộ mặt thật của “Nhóm Nhà giáo miền Nại Mới đây, trên trang mạng danlambao.vn.blogspot.com, một số người xưng		1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/pham-tran-dung-muon-danh-dang	2/19/2018 8:31	Phạm Trần Dũng mượn danh Đảng để chửi	Cả nước đang tung bừng chào đón một mùa xuân mới đang đến gần, Phạ	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/nguyen-ngoc-gia-ke-trang-trao-vo	2/20/2018 9:45	Nguyễn Ngọc Già – Kẻ trang tráo, vô liêm s	Nguyễn Ngọc Già tên thật là Nguyễn Đình Ngọc nguyên cán bộ của Đài Tru	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/canh-giac-voi-nhung-luan-dieu-xuy	2/21/2018 10:52	Cảnh giác với những luận điệu xuyên tạc c	Những ngày gần đây, lợi dụng chính sách tự do tin ngưỡng, tôn giáo của Đ	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/moc-son-lich-su-gia-tri-ly-luan-thuc-tien-va-suc	2/23/2018 7:00	Giá trị lý luận, thực tiễn và sức sống vĩnh v	Cách đây 170 năm, Ngày 24 tháng 02 năm 1848, Tuyên ngôn của Đảng Cộ	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/apvn-nhung-chieu-tro-dan-du-thai	2/27/2018 10:36	APVN – Những chiêu trò dẫn dụ thanh niê	Trong thời gian qua, một số thanh niên, sinh viên chỉ vì nghe những lời hù	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/xuyen-tac-dan-chu-nhan-quyen-o	2/27/2018 20:31	Xuyên tạc dân chủ, nhân quyền ở Việt Nam Ngày 22/01/2018, Nguyễn Công Bình – Linh mục Giáo phận Vinh (gọi tắt là		1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/su-that-ve-hoi-sinh-vien-nhan-quy	2/27/2018 21:30	Sự thật về “Hội sinh viên nhân quyền Việt	Sự xuất hiện của “Hội sinh viên nhân quyền Việt Nam” những ngày qua đã	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/chong-tham-nhung-mot-noi-dung	2/27/2018 21:46	Chống tham nhũng, một nội dung, biện ph	Phạm Trần vốn là kẻ “nổi danh” trong đám nghịch tặc chống phá Đảng và	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/uncategorized/tac-hai-cua-nhung-tin-don-that-i	2/27/2018 21:54	Tác hại của những tin đồn thất thiệt và biệ	Tin đồn thất thiệt là những tin đồn không có thật, hoặc những tin đồn đượ	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/dang-cong-san-viet-nam/pham-chi-dung-lo-bo	2/27/2018 22:05	Phạm Chi Dũng lo bỏ trống rỗng	Ngày sau khi Ban chấp hành Trung ương Đảng Khóa XII ban hành Nghị qu	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/ke-vo-lai-ta-tam-nguyen-thach/	3/22/2018 18:50	Kẻ vô lại, tà tâm Nguyễn Thạch	Sự thật ai cũng biết, Nguyễn Thạch là một kẻ phản động chuyên tung tin, v	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/canh-giac-thong-tin-xau-doc-ve-nh	1/30/2018 18:44	Cảnh giác thông tin xấu độc về nhân quyền	Vấn đề nhân quyền và nghĩa vụ thực hiện nhân quyền là một trong những	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/quan-doi-nhan-dan-viet-nam/bui-tin-dung-hon	1/30/2018 18:36	Bùi Tín dùng hồng cơ để dụ những mưu đồ	Trước những sự kiện lớn, các ngày kỷ niệm trọng đại của đất nước, trên m	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/bo-mat-phat-trac-cua-quang-cau	1/30/2018 18:23	Bộ mặt phat trác của Quang Cầu Muối	Xuyên tạc, phủ nhận vai trò lãnh đạo của Đảng và thực trạng phát triển k	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/ke-vo-lai-ta-tam-nguyen-thach/	1/26/2018 13:58	Kẻ vô lại, tà tâm Nguyễn Thạch	Xuyên tạc, phủ nhận vai trò lãnh đạo của Đảng và thực trạng phát triển k	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/tu-dien-bien-tu-chuyen-hoa/kich-dong-tri-thuc	11/23/2018 8:32	Kích động trí thức chống Đảng – Âm mưu	Đảng ta luôn coi trí thức là một bộ phận của lực lượng cách mạng, là một t	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/tu-dien-bien-tu-chuyen-hoa/vi-sao-giao-su-chu	11/23/2018 9:04	Vì sao Giáo sư Chu Hảo bị khai trừ ra khỏi	Gần đây, trên trang mạng “Danlambao”, tác giả Nguyễn Lộc Yên với bài vi	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/luan-dieu-sai-trai-thu-dich-xuyen-t	11/23/2018 9:38	Luận điệu sai trái, thủ địch xuyên tạc lịch	s Gần đây, trên trang mạng “Danlambao”, kẻ bút danh Ng. Dân đã dẫn	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/tu-dien-bien-tu-chuyen-hoa/dang-tien-phong-p	11/24/2018 18:22	Đảng tiên phong, phải có kỷ luật nghiêm m	Gần đây, trên một số trang mạng xã hội xuất hiện các bài viết có nội dung:	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/tu-dien-bien-tu-chuyen-hoa/tri-thuc-thoai-hoa	11/24/2018 18:32	Trí thức thoái hóa phải bị gạt ra bên l	Tại Kỳ họp thứ 30, Ủy ban Kiểm tra Trung ương Thông báo kết luận về vi p	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/chong-dbbh/gs-khoa-tri-roi-ngon-loan/	11/29/2018 19:32	GS Khoa triết r	Tháng 11 hằng năm, cả nước Việt Nam đã dành những tình cảm sâu sắc n	1
nhannvanviet.com	https://nhannvanviet.com/tu-dien-bien-tu-chuyen-hoa/khai-tru-ra-khoi-da	11/29/2018 19:56	Khai trừ ra khỏi Đảng ở Chu Hảo là tất v	Tại Kỳ họp 31 Ủy ban Kiểm tra Trung ương đã xem xét, thi hành kỷ luật b	1

Hình 3.2. Cái nhìn tổng quan về dataset

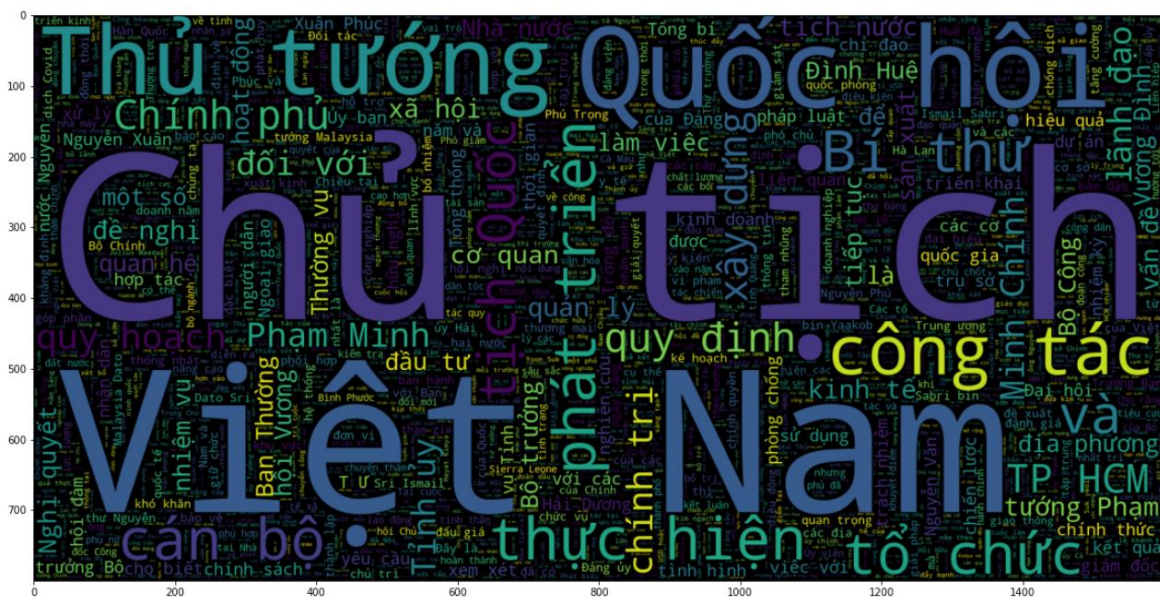
Tỷ lệ tin giả và tin thật trong kho dữ liệu đã thu thập, xấp xỉ 50%

Hình 3.3. Số lượng của tin thật và tin giả trong dataset

Các từ xuất hiện nhiều lần trong kho dữ liệu thật và giả, ta có thể thấy có 1 sự tương đồng nhẹ vì các bài báo này đều nói về chung 1 chủ đề đó là chính trị. Tuy nhiên ở các bài báo thật, các từ về các vị trí cao trong nhà nước như “Thủ tướng”, “Quốc hội”, “Chủ tịch”,... lại chiếm ưu thế. Còn ở các bài báo giả thì là các từ về các nước, các đảng khác nhau như “Hoa kì”, “Trung Quốc”, “Cộng sản”,...

Hình 3.4. Word Cloud của tin thật

Hình 3.5. Word Cloud của tin giả

3.2.2. Tiền xử lý dữ liệu

Đầu tiên ta sẽ loại bỏ các bài báo có giá trị `noi_dung` null, ta sẽ còn 1015 bài báo để xử lý.

```
def review_to_words(raw_review):  
    review_text = BeautifulSoup(raw_review, "lxml")  
    getTextOnly = re.sub(" ", " ", review_text.getText()) #chỉ lấy các từ  
    if pd.isnull(getTextOnly) == False:  
        #sửa lại dấu chính tả và đưa về dạng chữ thường  
        normalText = text_normalize(getTextOnly.lower())  
        #loại bỏ các ký hiệu đặc biệt  
        noSpecChars = "".join([w for w in normalText if not w in SPEC_CHARS])  
        #tokenize câu để tạo ra các cụm từ  
        tokenized = word_tokenize(noSpecChars, format="text")  
        stop_word = list(STOP_WORDS)  
        #xóa các từ nằm trong danh sách từ dừng  
        noStopWords = "".join([w for w in tokenized.split(" ") if not w in stop_word])  
        checkLen = "".join([w for w in noStopWords.split(" ") if len(w) < 20])  
        return("".join(checkLen))
```

Hình 3.6. Hàm tiền xử lý dữ liệu

Sau đó sát nhập 2 cột là tiêu đề và nội dung lại, em sử dụng thư viện BeautifulSoup để chuyển dữ liệu từ dạng lxml sang dạng text.

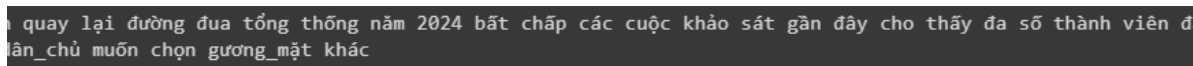
Sau đó sử dụng hàm `text_normalize` kết hợp với hàm `lower()` của str để sửa lại dấu chính tả và đưa tất cả từ về dạng chữ thường (ví dụ `oà úy` thành `òa úy`)

Sau đó tiếp tục em xét duyệt từng kí tự, nếu kí tự nào không thuộc bảng kí tự đặc biệt (SPEC_CHARS) thì sẽ được thêm vào mảng tạm.

Sử dụng hàm `word_tokenize` để tạo ra các cụm từ, từ giữa các cụm nối nhau bằng dấu gạch dưới (`_`), còn các từ/cụm từ phân biệt nhau bằng khoảng trắng

Tiếp tục em sẽ xử lý về các từ dừng, sau khi đã tokenize thành các cụm từ, sử dụng bộ từ dừng đã có sẵn, em xét duyệt từng từ/cụm từ và qua đó loại bỏ được các từ dừng

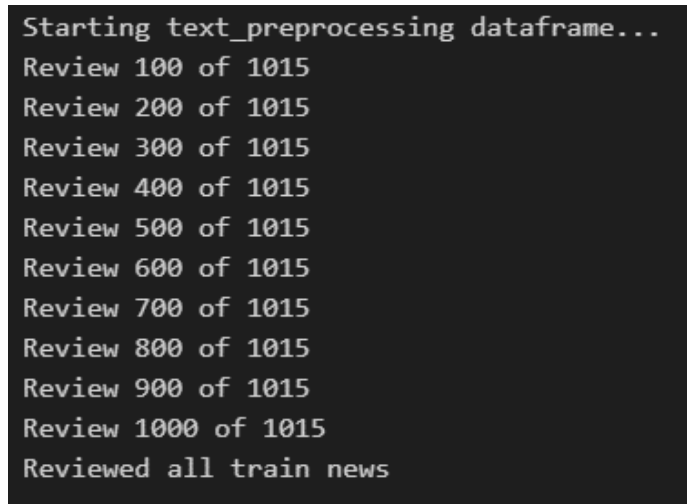
Nhận thấy có 1 vài bài báo có dính 1 đường link dài, sau khi bỏ kí tự đặc biệt thì sẽ là 1 chuỗi kí tự liên nhau không có nghĩa, em loại bỏ bằng cách chỉ lấy chiều dài tối đa của mỗi từ là 20. Như vậy sau khi tiền xử lý, 1 bài báo có thể sẽ được rút gọn đi 10-20% độ dài, qua đó tăng chất lượng cũng như hiệu quả của các phương pháp phân loại về sau.

h quay lại đường đua tổng thống năm 2024 bất chấp các cuộc khảo sát gần đây cho thấy đa số thành viên đ
lân_chủ muốn chọn gương_mặt khác

Hình 3.7. Ví dụ 1 đoạn văn bản sau khi được xử lý

Sau đó chạy lập chương trình để tiền xử lý tất cả 1015 bài báo


```
Starting text_preprocessing dataframe...
Review 100 of 1015
Review 200 of 1015
Review 300 of 1015
Review 400 of 1015
Review 500 of 1015
Review 600 of 1015
Review 700 of 1015
Review 800 of 1015
Review 900 of 1015
Review 1000 of 1015
Reviewed all train news
```

Hình 3.8. Chạy hàm tiền xử lý 1015 bài báo

3.3. Bag-of-words và TF-IDF kết hợp với Naive Bayes

3.3.1. Biểu diễn văn bản bằng Bag-of-words

Nhờ vào bước tiền xử lý trước đó, em đã thu được 1 list gồm 1015 bài báo đã được xử lý. Đưa dữ liệu này vào chương trình tạo Bag-of-words của thư viện Sklearn.

Ta thu được 1 list 1015 array có 5000 chiều tương ứng với 5000 từ có số lần xuất hiện cao nhất trong tập dữ liệu.

```
print("Creating the bag of words...")
from sklearn.feature_extraction.text import CountVectorizer

countVectorizer = CountVectorizer(analyzer = "word", \
                                  tokenizer = None, \
                                  preprocessor = None, \
                                  stop_words = None, \
                                  max_features = 5000)

bag_of_words_features = countVectorizer.fit_transform(clean_data)
bag_of_words_features = bag_of_words_features.toarray()
print(bag_of_words_features)
print(bag_of_words_features.shape)
```

✓ 1.6s

```
Creating the bag of words...
[[0 0 0 ... 0 0 0]
 [0 0 0 ... 1 0 0]
 [0 0 0 ... 0 0 0]
 ...
 [0 0 0 ... 0 0 0]
 [0 0 0 ... 0 0 0]
 [0 0 0 ... 0 0 0]]
(1015, 5000)
```

Hình 3.9. Kết quả khi chạy Bag-of-words

3.3.2. Biểu diễn văn bản bằng TF-IDF

Tương tự với Bag-of-words, TF-IDF cũng có cùng số chiều nhưng thay vì hiển thị số lần xuất hiện của từ i trong văn bản D thì TF-IDF sẽ đưa ra 1 số thập phân cho biết được sự quan trọng của từ đó trong tập văn bản D , số càng lớn thì từ đó càng quan trọng.

```

print("Creating Tf-idf matrix...")

tfidfVectorizer = TfidfVectorizer(analyzer = "word", \
                                tokenizer = None, \
                                preprocessor = None, \
                                stop_words = None, \
                                max_features = 5000)

tfidf_features = tfidfVectorizer.fit_transform(clean_data)
tfidf_features = tfidf_features.toarray()
print(tfidf_features)
print (tfidf_features.shape)

```

✓ 1.1s

```

Creating Tf-idf matrix...
[[0.      0.      0.      ... 0.      0.      0.      ]
 [0.      0.      0.      ... 0.0262754 0.      0.      ]
 [0.      0.      0.      ... 0.      0.      0.      ]
 ...
 [0.      0.      0.      ... 0.      0.      0.      ]
 [0.      0.      0.      ... 0.      0.      0.      ]
 [0.      0.      0.      ... 0.      0.      0.      ]]
(1015, 5000)

```

Hình 3.10. Kết quả khi chạy TF-IDF

3.3.3. Đánh giá

Sau khi biểu diễn văn bản bằng 2 phương pháp Bag-of-words và TF-IDF. Em nhận thấy việc sử dụng 2 phương pháp này để kết hợp với mô hình RNN là không hiệu quả, vì cả Bag-of-words và TF-IDF đều không quan tâm đến trật tự, thứ tự của các từ xuất hiện trong câu, trong khi mạng hồi qui nơ-ron lại rất quan tâm đến trật tự từ. Điều đó tạo nên sự bất hợp lý trong lúc xây dựng mô hình. Vì lý do đó em sẽ sử dụng Bag-of-words và TF-IDF chung với 1 mô hình học máy và sau đó so sánh kết quả với mô hình RNN. Mô hình học máy mà em lựa chọn để kết hợp với Bag-of-words và TF-IDF là Multinomial Naive Bayes.

3.3.4. Phân loại bằng mô hình Multinomial Naive Bayes

Đầu tiên em sẽ chia tập dữ liệu ra làm 2 phần bằng phương pháp random, 1 phần sử dụng để train model, 1 phần để test model với tỷ lệ 9:1 bằng cách sử dụng hàm `train_test_split` của thư viện `nlTK`.

Mô hình Naive Bayes kết hợp với Bag-of-words:

```
x_train_BOW, x_test_BOW, y_train_BOW, y_test_BOW = train_test_split(bag_of_words_features, dataframe.nhan, test_size = 0.1)
BOWmultinomialNB = MultinomialNB().fit(x_train_BOW, y_train_BOW)
print(accuracy_score(BOWmultinomialNB.predict(x_train_BOW), y_train_BOW))
print(accuracy_score(BOWmultinomialNB.predict(x_test_BOW), y_test_BOW))
```

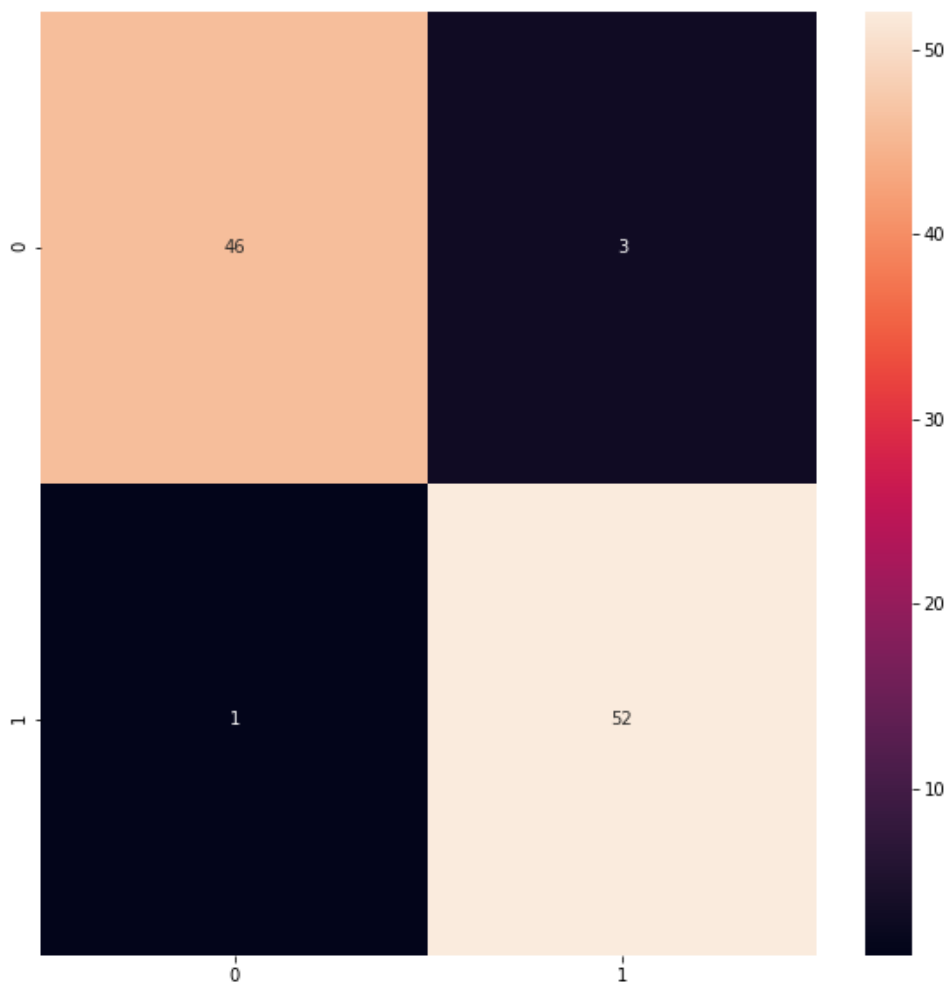
0.9715846994535519
0.9313725498196879

Hình 3.11. Kết quả mô hình NB kết hợp BoW

	Lần 1	Lần 2	Lần 3	Lần 4	Lần 5
Độ chính xác trên tập train	96,17%	95,62%	96,06%	96,39%	95,95%
Độ chính xác trên tập test	95,09%	97,05%	97,05%	94,11%	96,07%

Bảng 3.2 .Kết quả sau nhiều lần chạy thử NB kết hợp BoW

Tỷ lệ chính xác của mô hình Bag-of-words kết hợp Naive Bayes xấp xỉ 96,01%

Hình 3. 12. Ma trận nhầm lẫn của mô hình BoW kết hợp với NB

Mô hình Naive Bayes kết hợp với TF-IDF:

```
[ ] x_train_TF_IDF, x_test_TF_IDF, y_train_TF_IDF, y_test_TF_IDF = train_test_split(tfidf_features, dataframe.nhan, test_size = 0.1)
TFIDFmultinomialNB = MultinomialNB().fit(x_train_TF_IDF,y_train_TF_IDF)
print(accuracy_score(TFIDFmultinomialNB.predict(x_train_TF_IDF),y_train_TF_IDF))
print(accuracy_score(TFIDFmultinomialNB.predict(x_test_TF_IDF),y_test_TF_IDF))

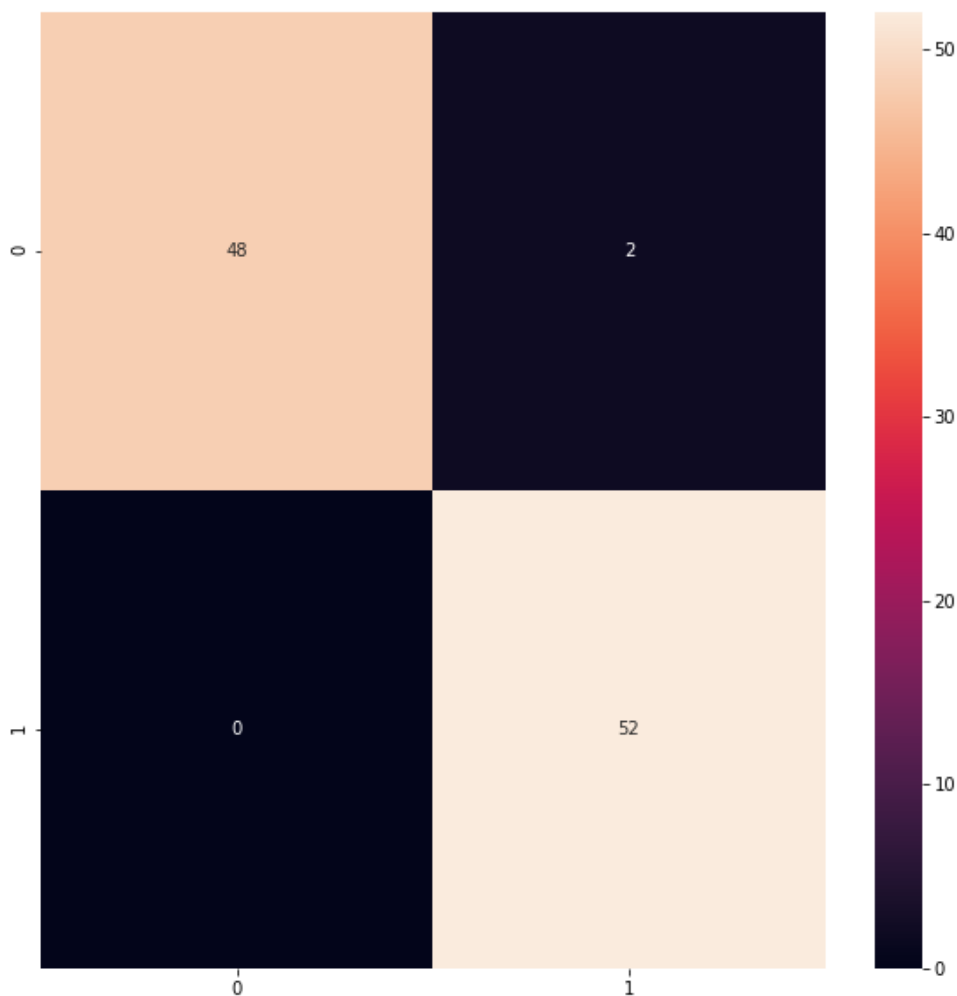
0.9639344262295882
0.9705882352941176
```

Hình 3.13. Kết quả mô hình NB kết hợp TF-IDF

	Lần 1	Lần 2	Lần 3	Lần 4	Lần 5
Độ chính xác trên tập train	96,03%	96,17%	96,05%	96,28%	96,17%
Độ chính xác trên tập test	97,05%	97,03%	97,05%	95,09%	98,03%

Bảng 3.3. Kết quả sau nhiều lần chạy thử NB kết hợp TF-IDF

Tỷ lệ chính xác của mô hình TF-IDF kết hợp Naive Bayes xấp xỉ 96,21%

Hình 3.14. Ma trận nhầm lẫn của mô hình TF-IDF kết hợp với NB

Qua đó cho thấy sự tương đồng của TF-IDF và Bag-of-words khi kết hợp với mô hình Naive Bayes.

3.4. Mô hình RNN

3.4.1. Vấn đề gặp phải khi biểu diễn văn bản và cách giải quyết

Vì mô hình RNN rất quan tâm đến thứ tự xuất hiện của các từ trong văn bản còn Bag-of-words hay TF-IDF đều không thể hiện được điều đó nên thay vì sử dụng Bag-of-words hay TF-IDF để biểu diễn văn bản, em sẽ mã hóa dữ liệu bằng hàm Tokenizer của thư viện Tensorflow.

```
#Tạo ra tokenizer để mã hóa các từ và tạo ra chuỗi các từ được mã hóa
from nltk import word_tokenize
tokenizer = Tokenizer(num_words = total_words)
tokenizer.fit_on_texts(x_train)
train_sequences = tokenizer.texts_to_sequences(x_train)
test_sequences = tokenizer.texts_to_sequences(x_test)
```

Hình 3.15. Mã hóa từ bằng Tokenizer

Hàm này hoạt động bằng cách lưu các từ trong tập dữ liệu vào 1 cuốn từ điển của nó, sau đó đánh số thứ tự (hay còn gọi là indexing) các từ đó. Số từ trong tập từ điển là do ta quy định, nhưng theo quy tắc những từ có nhiều lần xuất hiện nhất, những từ càng gần 0 thì xuất hiện càng nhiều. Ở đây em đã cho số lượng từ trong tập từ điển bằng với số lượng từ mà ta đã tìm ra trong tập dữ liệu.

```
list_of_words = []
for i in all_words:
    for j in i:
        list_of_words.append(j)

#Lấy tổng số từ duy nhất
total_words = len(list(set(list_of_words)))
total_words

✓ 0.1s

24174
```

Hình 3. 16. Số từ duy nhất trong tập tài liệu

Sau đó sử dụng hàm `fit_on_texts` để cập nhật số từ đó vào tập từ điển.

Và bước cuối cùng là hàm `texts_to_sequences` để chuyển tập dữ liệu chữ sang dữ liệu số với quy tắc đánh số là các index của tập từ điển được tạo ra ở bước trước đó, điều này cho phép việc biểu diễn văn bản vẫn giữ nguyên thứ tự xuất hiện của các từ trong câu.

Ta có thể nhìn thấy 1 ví dụ ở hình

```
Encoding của bài báo:
quốc hội úc đã thông qua dự luật nhằm ngăn chặn chính quyền nước ngoài can thiệp vào công việc nội bộ giữa lúc có nhiều lo ngại việc trung quốc gây ảnh hưởng đến nền
chính trị nước này dự luật được thông báo hồi cuối năm đưa ra những cải cách sâu rộng liên quan đến luật gián điệp và chống can thiệp từ nước ngoài và trung quốc được chỉ
ra là mối lo ngại luật mới quy định cá nhân tổ chức vận động hành lang cho công ty và chính phủ nước ngoài phải khai báo mối liên kết này với chính quyền và sẽ chịu
trách nhiệm hình sự nếu can thiệp vào vấn đề nội bộ của úc theo reuters trong một tuyên bố hồi tháng thủ tướng malcolm turnbull nói dự luật được đưa ra sau những cảnh báo
của các cơ quan tình báo rằng những thế lực bên ngoài ngày càng có những hành động tinh vi chưa từng thấy nhằm ảnh hưởng đến tiến trình chính trị ông dẫn chứng bằng những
bài báo về sự ảnh hưởng của trung quốc gây lo ngại tại úc chính quyền trung quốc sau đó phủ nhận cáo buộc can thiệp từ truyền thông úc và chỉ trích canberra làm xấu đi mối
quan hệ song phương luật mới cũng mở rộng định nghĩa về tội danh liên quan đến gián điệp theo đó những tổ chức có hành động nhằm lừa dối đe dọa nhằm can thiệp hoặc gây hại
đến chính trị úc sẽ bị khép vào tội hình sự việc đánh cắp bí mật thương mại và rò rỉ thông tin mật cho nước ngoài sẽ chịu những mức phạt nặng hơn trước theo bbc chính quyền
úc đang dự tính ban hành lệnh cấm nước ngoài tài trợ chính trị trong năm căng thẳng giữa mỹ và trung quốc đang tăng cao cả về kinh tế lẫn quân sự và dường như khó có thể hạ
nhiệt trong thời gian ngắn sắp tới phía ukraine có thể xem vụ nổ tại crimea là khởi đầu của cuộc phản công trong khi nga cảnh báo thế giới đang bị đẩy tới gần bờ vực
thảm họa hạt nhân trung quốc đã áp đặt các biện pháp trừng phạt đối với thứ trưởng bộ giao thông và truyền thông lithuania agne vaiciukeviciute vì đã đến thăm đài loan
diễn biến mới nhất trong căng thẳng ngoại giao giữa bắc kinh với quốc gia thuộc liên minh châu âu eu hôm lâu năm góc phủ nhận sự liên can của vũ khí mỹ trong vụ nổ
dây chuyền ở căn cứ saki của nga tại crimea và nói rằng quân đội mỹ chưa rõ nguyên nhân gây ra vụ nổ này theo quy định mới những nhà nghiên cứu nước ngoài khi xin thị thực
nhập cảnh vào nhật bản phải công khai về những nhà tài trợ và lịch sử đi lại chủ tịch trung quốc tập cận bình có thể sắp ra nước ngoài lần đầu sau gần năm dự kiến gặp
tổng thống mỹ joe biden tại đông nam á reuters đưa tin trung tâm kiểm soát và phòng ngừa dịch bệnh mỹcdc ngày đã nói lòng các khuyến cáo liên quan đến việc phòng chống
covid reuters dẫn lại thông báo johnson johnson đưa ra ngày cho biết họ sẽ ngừng bán phần rôm trẻ em chứa bột talc trên toàn cầu vào năm nhà trắng cho biết mỹ những tuần
kế tiếp sẽ điều máy bay tàu chiến đến eo biển đài loan dựa trên nhận định rằng trung quốc sẽ tăng cường chiến dịch gây sức ép đối với hòn đảo trong vụ xét nhà cừu
tổng thống donald trump ở florida hôm các đặc vụ fbi lấy đi bộ hồ sơ mật bao gồm một số tài liệu tuyệt mật và lệnh khám nhà được đưa ra dựa trên nghi ngờ liên quan đạo luật
gián điệp trung quốc nói rộng tuổi tuyền binh và ưu tiên sinh viên tốt nghiệp đại học chuyên ngành khoa học công nghệ kỹ sư và toán đương kim tổng thống mỹ joe biden
kiến trì kế hoạch quay lại đường da tổng thống năm bất chấp các cuộc khảo sát gần đây cho thấy đa số thành viên đảng dân chủ muốn chọn gương mặt khác
là:
[59, 324, 190, 2, 900, 133, 14, 196, 18, 128, 18, 12, 80, 316, 5, 113, 43, 27, 12, 55, 184, 18, 56, 9, 646, 128, 83, 642, 332, 475, 12, 80, 112, 65, 49, 94, 44, 69, 719,
1268, 121, 500, 332, 475, 12, 80, 112, 80, 751, 39, 148, 12, 55, 1, 301, 57, 66, 332, 475, 12, 80, 112, 627, 294, 374, 69, 719, 90, 890, 801, 69, 719, 90, 890, 801, 23, 94,
44, 301, 57, 66, 646, 128, 646, 282, 267, 94, 328, 615, 125, 27, 170, 376, 48, 35, 1, 1210, 1567, 18, 12, 80, 94, 44, 1, 519, 114, 69, 719, 801, 765, 218, 249, 332, 475,
12, 80, 112, 489, 751, 39, 148, 12, 55, 1, 301, 57, 66, 332, 475, 12, 80, 112, 80, 751, 18, 12, 80, 113, 43, 766, 494, 407, 573, 365, 66, 13, 29, 901, 301, 57, 66, 56, 9,
22, 116, 125, 7, 855, 83, 642, 18, 83, 642, 282, 267, 74, 44, 28, 12, 55, 34, 92, 410, 306, 382, 77, 572, 33, 18, 128, 42, 59, 39, 59, 94, 44, 69, 719, 550, 890, 325, 332,
475, 12, 80, 112, 245, 278, 39, 148, 12, 55, 1, 301, 57, 66, 83, 642, 18, 83, 642, 282, 267, 74, 44, 113, 43, 94, 44, 1, 519, 114, 693, 719, 1122, 847, 132, 249, 332, 475,
12, 80, 112, 627, 294, 39, 148, 12, 55, 1, 301, 57, 66, 332, 475, 12, 80, 112, 245, 278, 94, 44, 69, 719, 550, 120, 258, 249, 646, 128, 301, 57, 249, 24, 114, 192, 391,
105, 92, 290, 328, 26, 105, 12, 80, 22, 346, 335, 116, 3672, 467, 644, 646, 128, 646, 277, 96, 150, 368, 282, 148, 113, 43, 1887, 1353, 69, 719, 1289, 305, 492, 332, 475,
12, 80, 112, 645, 751, 23, 94, 44, 39, 148, 12, 55, 1, 301, 57, 66, 646, 128, 646, 277, 96, 150, 368, 282]
```

Hình 3.17. Vector một bài báo mẫu

Và tiếp theo là hạ số chiều của văn bản xuống để tất cả các văn bản trong dữ liệu đều cùng 1 chiều, thuận tiện cho việc tính toán sau này. Vậy nên em đã tìm độ dài tối thiểu trong tập dữ liệu và chọn đó làm maxlen, tức số chiều của mỗi vector biểu diễn.

```
# Adding Padding
padded_train = pad_sequences(train_sequences,maxlen = 400, padding = 'post', truncating = 'post')
padded_test = pad_sequences(test_sequences,maxlen = 400, truncating = 'post')
print(padded_train[0])
print(padded_train.shape)
```

✓ 0.8s

Output exceeds the [size limit](#). Open the full output data [in a text editor](#)

```
[ 191 158 260 192 1347 139 3 330 111 242 1562 859 56 128
1305 737 191 158 41 108 260 192 1256 293 893 186 200 12
54 320 5 795 285 322 146 160 141 213 38 47 127 15
34 149 670 224 345 1 1562 859 137 48 32 11 22 433
35 33 9 93 194 61 670 108 1562 859 27 132 195 66
49 113 61 29 113 61 80 237 231 99 22 475 29 1
25 29 137 65 571 217 74 246 76 9 41 487 34 795
35 33 22 89 656 670 1562 859 650 345 797 14 199 1348
265 66 49 537 64 85 2 23 348 41 108 656 41 487
670 11 22 44 66 49 356 113 61 140 171 117 239 70
115 375 201 366 453 56 128 53 37 127 15 670 11 346
41 64 238 56 128 53 37 127 15 6 48 5 64 238
703 390 212 100 152 78 69 148 29 409 318 70 187 546
186 112 73 899 53 37 311 117 379 363 6 48 385 12
175 203 210 590 100 276 402 183 38 16 72 227 643 670
29 409 318 70 187 546 9 186 112 29 12 54 203 210
26 203 210 144 102 8 78 11 24 116 108 3 116 620
80 379 363 798 366 403 154 869 34 103 48 144 102 8
78 137 240 672 43 24 1009 501 527 433 1 431 123 312
235 234 44 520 720 196 670 1562 859 246 76 9 41 487
547 217 74 236 246 76 548 67 6 48 27 12 54 107
212 670 246 76 92 640 107 212 252 12 175 855 118 28
276 1055 3 218 175 56 128 12 175 12 430 123 496 887
107 212 252 12 175 293 684 107 639 479 1734 28 128 267
3 71 240 62 83 203 210 580 696 276 1055 56 128 12
...
670 1562 859 246 76 41 487 5 196 246 9 17 153 225
1 680 170 5 262 382 548 67 28 66 49 231 114 197
117 61 14 36 20 9 100 881]
(913, 400)
```

Hình 3.18. Trích xuất đặc trưng phù hợp với mô hình

3.4.2. Xây dựng mô hình RNN

Xây dựng mô hình RNN bằng Tensorflow rất đơn giản. Vì thứ ta cần quan tâm là chọn số chiều và số lớp ẩn cho phù hợp với chương trình, phân tích toán đã có thư viện này xử lý.

- Bước Embedding: Chuyển số chiều của các vector thành 128 chiều.
- Thêm số lớp ẩn: thêm 1 lớp ẩn LSTM chạy dưới dạng Bidirectional. Bidirectional có nghĩa là hàm sẽ chạy theo 2 chiều, chiều từ trái sang phải và từ phải sang trái, đồng nghĩa với số chiều sẽ được nhân 2.
- Làm đặc xuống còn 128 chiều bằng hàm relu.
- Sau đó làm đặc còn 1 chiều bằng hàm sigmoid.

- Tổng hợp kết quả và so sánh bằng bước compile.

```
# Sequential Model
model = tf.keras.Sequential()
# Embedding layer
model.add(Embedding(total_words, output_dim=128))
# Bi-Directional RNN and LSTM
model.add(Bidirectional(LSTM(128)))
# Dense layers
model.add(Dense(128, activation='relu'))
model.add(Dense(1, activation='sigmoid'))
model.compile(optimizer='adam', loss='binary_crossentropy', metrics=['acc'])
model.summary()
```

Hình 3.19. Thiết lập mô hình RNN

Bảng tổng quát thông số của mô hình RNN ở Hình 3.20

Layer (type)	Output Shape	Param #
embedding (Embedding)	(None, None, 128)	3094272
bidirectional (Bidirectional)	(None, 256)	263168
dense (Dense)	(None, 128)	32896
dense_1 (Dense)	(None, 1)	129
Total params: 3,390,465		
Trainable params: 3,390,465		
Non-trainable params: 0		

Hình 3.20. Thông số của mô hình RNN

Huấn luyện mô hình với dữ liệu đã được xử lý và nhãn, `batch_size = 64`, `validation_split = 0.1` và sẽ huấn luyện 5 lần.

```
# Training the model
model.fit(padded_train, y_train, batch_size = 64, validation_split = 0.1, epochs = 5)
✓ 3m 49.5s

Epoch 1/5
13/13 [=====] - 56s 4s/step - loss: 0.6704 - acc: 0.6102 - val_loss: 0.5762 - val_acc: 0.7391
Epoch 2/5
13/13 [=====] - 42s 3s/step - loss: 0.4055 - acc: 0.8563 - val_loss: 0.2211 - val_acc: 0.9239
Epoch 3/5
13/13 [=====] - 44s 3s/step - loss: 0.2013 - acc: 0.9549 - val_loss: 0.2159 - val_acc: 0.9239
Epoch 4/5
13/13 [=====] - 44s 3s/step - loss: 0.0748 - acc: 0.9756 - val_loss: 0.1040 - val_acc: 0.9674
Epoch 5/5
13/13 [=====] - 43s 3s/step - loss: 0.0600 - acc: 0.9890 - val_loss: 0.0718 - val_acc: 0.9783
```

Hình 3.21. Train mô hình với `epochs = 5`

Sau đó ta đo độ chính xác của mô hình với `accuracy_score`

```
#Đưa ra dự đoán
pred = model.predict(padded_test)
✓ 2.4s

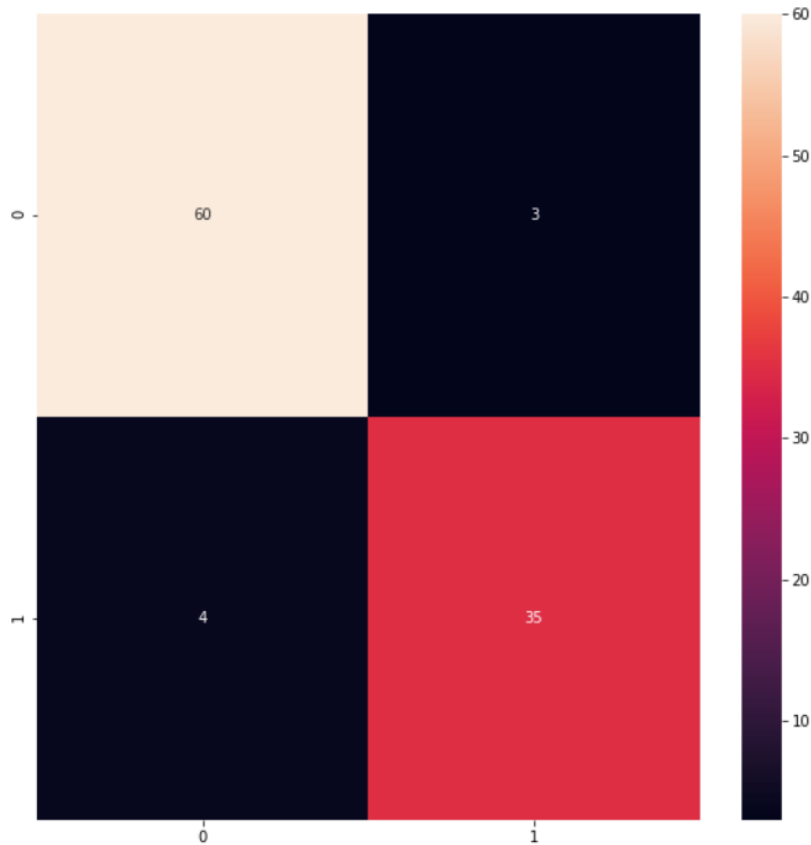
#Nếu giá trị dự đoán > 0.95(95%), là tin thật nếu không thì là tin giả
prediction = []
for i in range(len(pred)):
    if pred[i].item() > 0.95:
        prediction.append(1)
    else:
        prediction.append(0)
✓ 0.6s

# Đo độ chính xác của RNN
accuracy = accuracy_score(list(y_test), prediction)
print("Model Accuracy : ", accuracy)
✓ 0.5s

Model Accuracy : 0.9411764705882353
```

Hình 3.22. Độ chính xác của RNN

Tạo nên 1 ma trận nhầm lẫn để trực quan hóa kết quả của mô hình RNN với đầu vào là nhãn test và kết quả dự đoán. Ta có thể quan sát ở Hình 3.23.

Hình 3.23. Ma trận nhầm lẫn của mô hình RNN

Đánh giá: mô hình RNN có ưu điểm là lưu giữ lại các thông tin trong quá khứ để dựa vào đó xử lý thông tin mới nhập vào. Tuy nhiên việc này lại là 1 thử thách nếu mô hình phải xử lý một dữ liệu lớn đồng nghĩa với bước thời gian quá dài, điều này bắt buộc mô hình RNN phải có nhiều lớp ẩn sâu để xử lý. Nhưng khi mô hình có quá nhiều lớp ẩn sâu, mô hình sẽ trở nên không thể train được, điều này gọi là Vanishing gradient hay sự biến mất của đạo hàm.

Khi em thử tìm cách xử lý vấn đề này, em nhận thấy rằng nếu như gradient là 1 hằng số, thì mô hình sẽ không tự cải thiện được sau mỗi lần train vì mô hình học dựa vào sự thay đổi của gradient trong nó. Tương tự như nếu em hạ gradient xuống quá thấp thì mô hình cũng bị ảnh hưởng bởi Vanishing gradient vì gradient sẽ bị triệt tiêu chỉ sau vài bước. Vậy nên sau khi tham khảo nhiều nguồn trên mạng em nhận ra có 2 cách để giảm thiểu Vanishing gradient:

Cách thứ nhất, thay vì sử dụng activation function là tanh và sigmoid, ta thay bằng ReLu (hoặc các biến thể như Leaky ReLu). Đạo hàm của ReLu hoặc là 0 hoặc là 1, nên ta có thể kiểm soát phần nào vấn đề mất mát đạo hàm.

Cách thứ hai, ta thấy RNN thuần không hề có thiết kế nào để lọc đi những thông tin không cần thiết. Ta cần thiết kế một kiến trúc có thể nhớ dài hạn hơn, chẳng hạn như LSTM (Long-short Term Memory).

KẾT LUẬN

Thành tựu:

- Trong quá trình tìm hiểu, nghiên cứu, phân tích và triển khai đề tài này, em đã áp dụng được các kiến thức cần thiết trong chuyên ngành công nghệ phần mềm, từ các kiến thức cơ bản về lập trình, cho đến các quy tắc và quy trình vận hành. Học hỏi, hiểu sâu hơn về các công nghệ và áp dụng vào tính toán, qua đó rút ra được những kinh nghiệm quý báu cho các dự án sau này.
- Hơn nữa, qua quá trình triển khai đồ án, đã giúp bản thân em biết cách quản lý thời gian cá nhân và quản lý công việc.
- Áp dụng khoa học công nghệ vào thực tiễn, góp phần phòng chống tin giả qua đó làm sạch mạng lưới thông tin.
- So sánh được sự khác nhau giữa các mô hình phân loại, giữa các mô hình học máy học sâu.

Hướng phát triển:

- Nghiên cứu thêm về các mô hình học sâu khác từ đó đưa ra được một bảng so sánh tổng quát về độ hiệu quả của từng mô hình trong việc phân loại tin giả.
- Xây dựng giao diện người dùng để có thể sử dụng các phương pháp trong đề tài một cách rộng rãi và hiệu quả hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Luận án Tiến Sĩ kỹ thuật - Nghiên Cứu Ứng Dụng Kỹ Thuật Học Bán Giám Sát Vào Lĩnh Vực Phân Loại Văn Bản Tiếng Việt – Võ Duy Thanh – Đà Nẵng 2017
- DeepLearningBook_RefsByLastFirstNames.pdf (microsoft.com)
- Deep Learning Algorithms - Javatpoint
- Tạp chí khoa học - Phân Loại Văn Bản Với Máy Học Vector Hỗ Trợ Và Cây Quyết Định - Trần Cao Đệ và Phạm Nguyên Khang – Trường Đại Học Cần Thơ.
- Research And Application Of Deep Learning Techniques In Automated Fake News Detection On Vietnamese News - Vo Trung Hung, Phan Thi Le Thuyen, Ninh Khanh Chi.